

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ»

ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΟΣΑ

ΚΟΥΚΟΥΜΗ ΕΙΡΗΝΗ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: **ΠΕΤΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ**

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2012

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	i
Κατάλογος πινάκων.....	i
Κατάλογος εικόνων.....	v
Περίληψη.....	i
Abstract.....	i
Εισαγωγή.....	1

Κεφάλαιο 1^ο: Η φτώχεια

1.1 Το φαινόμενο της φτώχειας

1.1.1 Η έννοια της φτώχειας.....	3
1.1.2 Τα αίτια της φτώχειας.....	4
1.1.3 Οι συνέπειες της φτώχειας.....	5

1.2 Οι πολιτικές μείωσης της φτώχειας

1.2.1 Οι κυβερνητικές πολιτικές μείωσης της φτώχειας.....	6
1.2.2 Οι μέθοδοι μέτρησης των επιπτώσεων των πολιτικών κατά της φτώχειας.....	7

1.3 Πρακτικά παραδείγματα αντιμετώπισης του φαινομένου της φτώχειας

1.3.1 Η υιοθέτηση των κατευθύνσεων για την μείωση της φτώχειας.....	7
1.3.2 Το μανιφέστο της διεθνούς δράσης για την καταπολέμηση της φτώχειας.....	9

Κεφάλαιο 2^ο: Ο κοινωνικός αποκλεισμός

2.1 Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κοινωνικού αποκλεισμού

2.1.1 Ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού.....	13
2.1.2 Ιστορική αναδρομή του κοινωνικού αποκλεισμού.....	13
2.1.3 Η διεθνής βιβλιογραφία για την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού.....	14
2.1.4 Οι προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού.....	16

2.2 Ανάλυση των βασικών δεικτών του κοινωνικού αποκλεισμού

2.2.1 Χαμηλό εισόδημα.....	16
2.2.2 Περίθαλψη.....	18

2.2.3 Στέγαση.....	18
2.2.4 Κοινωνική ασφάλιση.....	18
2.2.5 Συμμετοχικότητα.....	19
2.2.6 Υπογεννητικότητα.....	19
2.2.7 Νέες τεχνολογίες.....	19
2.2.8 Άτομα με αναπηρία.....	20
2.2.9 Μετανάστες.....	21
2.2.10 Αστικός χώρος.....	22
2.2.11 Αγροτικός χώρος.....	22
2.2.12 Νησιωτικός χώρος.....	23

Κεφάλαιο 3^ο: Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός στις χώρες του ΟΟΣΑ

3.1 Η σχέση των δύο κοινωνικών φαινομένων

3.1.1 Η σχέση της φτώχειας με τον κοινωνικό αποκλεισμό.....	25
3.1.2 Παρακολούθηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.....	25

3.2 ΟΟΣΑ

3.2.1 Ο Οικονομικός Οργανισμός Συνεργασίας και Ασφάλειας.....	28
3.2.2 Στόχοι και δράση.....	29
3.2.3 Τα μέλη και τα μη μέλη του οργανισμού.....	29

3.3 Στατιστικά στοιχεία για την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στις χώρες του ΟΟΣΑ

3.3.1 Η ανεργία στις χώρες του ΟΟΣΑ.....	30
3.3.2 Η παιδική φτώχεια στις χώρες του ΟΟΣΑ.....	33
3.3.3 Η εισοδηματική ανισότητα στις χώρες του ΟΟΣΑ.....	34
3.3.4 Το προσδόκιμο ζωής για την περίοδο 2005-2009.....	36
3.3.5 Δείκτης ανθρώπινης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ (2011).....	38
3.3.6 Τα ποσά που δαπανούν οι χώρες του ΟΟΣΑ για την ενδυνάμωση των κοινωνικά ασθενέστερων.....	40

3.4 Κατανομή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ από τη δεκαετία του '80 έως τα μέσα της δεκαετίας του 2000

3.4.1 Χαρακτηριστικά στοιχεία της κατανομής του εισοδήματος του νοικοκυριού

στις χώρες του ΟΟΣΑ.....	42
3.4.2 Παράγοντες που επέφεραν αλλαγές στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια με την πάροδο του χρόνου.....	43
3.4.3 Διδάγματα από την εξέταση ευρύτερων μετρήσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.....	45

Κεφάλαιο 4^ο: Η μεθοδολογία της έρευνας

4.1 Ο τρόπος συγγραφής της έρευνας

4.1.1 Η έρευνα της παρούσας εργασίας.....	47
4.1.2 Ο τύπος της έρευνας και οι πηγές πληροφόρησης της εργασίας.....	47
4.1.3 Οι δυσκολίες εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας.....	49

Συμπεράσματα.....	50
--------------------------	-----------

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.....	52
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	53
Πηγές από μελέτες.....	54
Διαδίκτυο.....	55

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 3.1. Οι δείκτες για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό της έκθεσης NPI.....	26
Πίνακας 3.2. Τα μέλη του οργανισμού.....	30
Πίνακας 3.3. Η ανεργία στις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ (από 25 έως 54 ετών).....	31
Πίνακας 3.4. Στατιστικά στοιχεία για την παιδική φτώχεια σε 30 χώρες του ΟΟΣΑ (2009).....	33
Πίνακας 3.6. Προσδόκιμο ζωής για τις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ.....	36
Πίνακας 3.8. Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (HPI - 2) – 2011.....	39
Πίνακας 3.9. Κρατικά ποσά κοινωνικής υποστήριξης (2007-2010).....	

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 3.5. Η εισοδηματική ανισότητα στις χώρες του ΟΟΣΑ (1980-2008)..... 35

Εικόνα 3.7. Ο τύπος του δείκτη της φτώχειας για τις χώρες του ΟΟΣΑ.....38

Περίληψη

Η παρούσα διατριβή, αποτελεί μέρος της θεωρητικής και πρακτικής μελέτης, με αντικείμενο, τη σε βάθος κατανόηση των διαδικασιών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού μέσα από τη μελέτη των χωρών που αποτελούν τον οικονομικό οργανισμό του ΟΟΣΑ (Οικονομικός Οργανισμός Συνεργασίας και Ανάπτυξης). Η θεωρητική προσέγγιση στηρίζεται σε αποτελέσματα ερευνών τα οποία αποτελούν το εμπειρικό υπόβαθρο της μελέτης, ενώ η ποσοτική μελέτη των στοιχείων βασίζεται στα στατιστικά στοιχεία που έχει εκδώσει ο ΟΟΣΑ.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ολοκλήρωση της διατριβής είναι η δευτερογενής έρευνα και για τον λόγο αυτό διερευνήθηκαν οι θεωρητικές μελέτες που υπάρχουν στην ελληνική και στη διεθνή βιβλιογραφία και αφορούν τα φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, τα συμπεράσματα της δευτερογενούς έρευνας αξιοποιήθηκαν προκειμένου να προκύψουν τα αποτελέσματα της θεωρητικής και πρακτικής προσέγγισης του θέματος της φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Εν κατακλείδι, τα τελικά συμπεράσματα της μεταπτυχιακής εργασίας, δείχνουν ότι εντός του οργανισμού υπάρχουν ορισμένες χώρες που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, με συνέπεια, κάποιες κατηγορίες ανθρώπων να είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι. Επομένως, θα πρέπει να αναπτυχθούν κάποιες συγκεκριμένες δράσεις, που μακροπρόθεσμα μέσω των διαφόρων θεσμών, σχέσεων και ατομικών ενεργειών θα αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις επιπτώσεις της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Λέξεις κλειδιά: φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, Οικονομικός Οργανισμός Συνεργασίας και Ανάπτυξης, αναπτυγμένες χώρες, ανεργία, προσδόκιμο ζωής, παιδική θνησιμότητα.

Abstract

The present work is the subject of part the theoretical and practical study, with, in-depth comprehension of processes of poverty and social exclusion through the study of countries that constitutes the economic organism of OECD (Economic Organism of Collaboration and Growth). The theoretical approach is supported in results of researches which constitute the empiric background of study, while the quantitative study of elements is based on the statistical elements that have published the OECD.

The method that was used for the completion of work is the secondary research and for this reason was investigated the theoretical studies that exist in Greek and in the international bibliography and concern the phenomena of poverty and social exclusion. Moreover, the conclusions of secondary research were developed so that result the results the theoretical and practical approach of subject of poverty and social exclusion in the countries of OECD.

In conclusion, the final conclusions of postgraduate work, show that inside the organism exist certain countries that live under the limit of poverty, so that, certain categories of persons are social excluded. Consequently, it will be supposed is developed certain concrete action that in the longer-term via the various institutions, relations and individual energies will face effectively the repercussions of poverty and social exclusion.

Words keys: poverty, social exclusion, Economic Organism of Collaboration and Growth, developed countries, unemployment, life, children's mortality.

Εισαγωγή

Κατά το ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα, τα κύρια χαρακτηριστικά πολλών χωρών του ανεπτυγμένου κόσμου που ανήκουν στον ΟΟΣΑ, είναι η παγκόσμια έκρηξη της μαζικής φτώχειας και όξυνση του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως για παράδειγμα η αποσύνθεση των κοινωνικών προγραμμάτων για την υγεία, την κοινωνική ασφάλιση, την κοινωνική πρόνοια κλπ, και η επιδείνωση βασικών δεικτών «ανθρώπινης ανάπτυξης», όπως η μείωση του προσδόκιμου επιβίωσης και αύξηση της παιδικής θνησιμότητας.

Η συγγραφή της παρούσης διατριβής έχει ως στόχο σε πρώτη φάση να προσεγγίσει κριτικά το φαινόμενο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Στην περίπτωση αυτή, θα ερευνηθούν όλες οι εκφάνσεις των δύο αυτών φαινομένων, καθώς και ο τρόπος που συνδέονται οι δύο αυτές έννοιες. Με άλλα λόγια, θα δοθούν οι απαραίτητοι ορισμοί και τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Στη συνέχεια, η δεύτερη φάση της εργασίας θα επικεντρωθεί στον ΟΟΣΑ, στις χώρες που ανήκουν στον συγκεκριμένο οργανισμό, καθώς και ποιες περιοχές που ανήκουν στον οργανισμό αυτό έχουν πληγεί από τη φτώχεια και εν συνεχεία από τα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού.

Το φαινόμενο της φτώχειας και της κοινωνικής ανισότητας συνδέονται άμεσα με τα ζητήματα της οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης. Ο κύριος στόχος της διατριβής αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο ορίζεται η σχέση ανάμεσα στην οικονομική μεγέθυνση και την κοινωνική ανάπτυξη των χωρών του ΟΟΣΑ. Αδιαμφισβήτητα, η σχέση αυτή είναι καθοριστικής σημασίας για τον χαρακτήρα, το εύρος και την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών παρεμβάσεων με στόχο τη μείωση της κοινωνικής ανισότητας και της φτώχειας. Επιπλέον, η σχέση αυτή καθορίζει και τη σχετική βαρύτητα της κοινωνικής πολιτικής απέναντι στην οικονομική πολιτική.

Η μεθοδολογία προσέγγισης του αντικειμένου της διατριβής, στηρίχθηκε στις αρχές της δευτερογενούς έρευνας, η οποία στοχεύει σε μια οργανωμένη διαδικασία αναγνώρισης των προβλημάτων, συλλογής των κατάλληλων στοιχείων, και εξαγωγής των συμπερασμάτων, που υπάρχουν στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Επιπρόσθετα, η παρούσα διατριβή αποτελεί και μια ποσοτική έρευνα, διότι αναλύει αριθμητικά δεδομένα που πάρθηκαν αυτούσια από τις μελέτες του ΟΟΣΑ.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την συγγραφή της παρούσης διατριβής στηρίχθηκε στην ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση

βιβλιογραφία, σε πηγές από διάφορες μελέτες, καθώς και σε πηγές από το διαδίκτυο.
Η δομή των κεφαλαίων έχει ως εξής:

Στο **πρώτο** κεφάλαιο, αναλύεται η έννοια της φτώχειας, τα κύρια χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, και στο τέλος αναφέρονται οι πολιτικές που μπορούν να ακολουθήσουν οι εθνικές κυβερνήσεις για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το φαινόμενο αυτό.

Στο **δεύτερο** κεφάλαιο, αναφέρεται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού, και πραγματοποιείται μια σύντομη ιστορική αναδρομή για τη γέννηση του όρου. Παράλληλα, διερευνώνται οι μορφές του κοινωνικού αποκλεισμού για να είναι ευκολότερη η κατανόηση του.

Στο **τρίτο** κεφάλαιο, περιγράφεται ο οργανισμός ΟΟΣΑ (Οικονομικός Οργανισμός Συνεργασίας και Ανάπτυξης). Στο σημείο αυτό με τη χρήση των εκθέσεων του οργανισμού περιγράφονται οι τυχόν εισοδηματικές και κοινωνικές ανισότητες που πιθανόν να υπάρχουν μεταξύ των μελών του οργανισμού.

Τέλος, στο **τέταρτο** κεφάλαιο της διατριβής, αναπτύσσεται η μεθοδολογία συγγραφής και αναφέρονται κάποια απαραίτητα στοιχεία για τον τύπο της έρευνας που ακολουθήθηκε και για τις δυσκολίες που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της εργασίας.

Κεφάλαιο 1^ο: Η φτώχεια

1.1 Το φαινόμενο της φτώχειας

1.1.1 Η έννοια της φτώχειας

Ο Peter Townsend όρισε το φαινόμενο της φτώχειας ως εξής: «Η φτώχεια δεν θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή με όρους επιβίωσης, αλλά υπό το πρίσμα των δυνατοτήτων των ατόμων να συμμετέχουν στη συνήθη κοινωνική ζωή. Θεωρεί ότι τα άτομα, οι οικογένειες και οι ομάδες βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας όταν οι πόροι τους υπολείπονται υπέρμετρα από τους πόρους που διαθέτει ο μέσος πολίτης ή η μέση οικογένεια, έτσι τα άτομα αυτά αποκλείονται ουσιαστικά από τον καθιερωμένο τρόπο ζωής και τα συνήθη έθιμα και δραστηριότητες». (Townsend, 2002:32)

Έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί για το φαινόμενο της φτώχειας, όμως, στη συνέχεια θα αναφερθεί αυτός που συμφωνήθηκε, το 1995, κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη για την Κοινωνική Ανάπτυξη στην Κοπεγχάγη. Στη συγκεκριμένη διάσκεψη προτάθηκαν δύο μέτρα για τον προσδιορισμό της *απόλυτης* και *συνολικής* φτώχειας και συμφωνήθηκε ένα σχέδιο δράσης για τη μείωση της φτώχειας σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. Πιο συγκεκριμένα, *η απόλυτη φτώχεια προσδιορίστηκε ως εξής:*

«Η συνθήκη υψηλού βαθμού αποστέρησης ώστε να μην είναι δυνατόν να ικανοποιούνται βασικές ανάγκες, όπως η στέρηση τροφής, ασφαλούς πόσιμου νερού, στέγης, αποχέτευσης και άλλων αγαθών κοινής ωφελείας, υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης. Η όλη αυτή κατάσταση εξαρτάται όχι μόνο από το εισόδημα αλλά και από την πρόσβαση σε υπηρεσίες». (United Nations, 1995)

Παράλληλα, *η συνολική φτώχεια χαρακτηρίζεται κυρίως από τα εξής στοιχεία:*

«Την έλλειψη εισοδήματος και παραγωγικών πόρων που να διασφαλίζουν ένα διατηρήσιμο επίπεδο διαβίωσης, όπως είναι η πείνα και η κακή διατροφή, η κακή υγεία, η περιορισμένη πρόσβαση ή έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση και άλλες βασικές υπηρεσίες. Ο υψηλός βαθμός νοσηρότητας και θνησιμότητας, η έλλειψη στέγης ή οι ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης. Επιπλέον, η συνολική φτώχεια περιλαμβάνει το επικίνδυνο περιβάλλον, τις κοινωνικές διακρίσεις και τον αποκλεισμό.

Χαρακτηρίζεται επίσης από έλλειψη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Επιπρόσθετα, υφίσταται ως μαζική φτώχεια σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες και ως θύλακες φτώχειας εν μέσω πλούτου στις

ανεπτυγμένες χώρες. Ακόμη, ως απώλεια απαραίτητων πόρων διαβίωσης εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης και ως απότομη μετάπτωση σε συνθήκες ένδειας εξαιτίας καταστροφής ή συγκρούσεων.

Επίσης, χαρακτηρίζεται ως φτώχεια των χαμηλόμισθων εργαζόμενων, καθώς και ως πλήρης αποστέρηση την οποία βιώνουν τα άτομα που στερούνται οικογενειακής υποστήριξης και δεν καλύπτονται από τους κοινωνικούς θεσμούς και το δίκτυ ασφαλείας».

Ο Gordon (2002:59), τονίζει ότι η Παγκόσμια Διάσκεψη έθεσε μια πρόκληση για τους κοινωνικούς εταίρους να επεξεργαστούν έγκυρα και αξιόπιστα λειτουργικά μέτρα για τον υπολογισμό της απόλυτης και συνολικής φτώχειας. Αυτά τα μέτρα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις κυβερνήσεις για τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων στην άσκηση πολιτικής, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων και την εκτίμηση των αποτελεσμάτων. Παρόλο που οι εξελίξεις στο επίπεδο έρευνας και παρέμβασης, δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές, τα τελευταία χρόνια, το ενδιαφέρον που δείχνει η παγκόσμια κοινότητα για τη φτώχεια μπορεί να συντελέσει για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

1.1.2 Τα αίτια της φτώχειας

Σε προηγούμενες ιστορικές περιόδους, η παγκόσμια επιδείνωση του επιπέδου διαβίωσης ήταν αποτέλεσμα της έλλειψης των παραγωγικών πόρων. Σήμερα, η παγκοσμιοποίηση της φτώχειας συνέπεσε με την περίοδο της ταχείας τεχνολογικής και επιστημονικής προόδου. Παρόλο που αυτή συντέλεσε σε μια εκτεταμένη ενίσχυση των δυνατοτήτων του οικονομικού συστήματος να παράγει τα απαραίτητα αγαθά και υπηρεσίες, το αυξημένο επίπεδο παραγωγικότητας δεν μεταφράστηκε σε αντίστοιχη μείωση των επιπέδων της παγκόσμιας φτώχειας. *Στον αντίποδα:*

- (1) Οι περικοπές εξόδων και θέσεων εργασίας.
- (2) Η αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων και
- (3) Η μεταφορά των παραγωγικών μονάδων σε περιοχές φθηνού εργατικού κόστους του Τρίτου κόσμου προκάλεσαν αύξηση της ανεργίας και σημαντική μείωση των εισοδημάτων των εργατών και αγροτών.

Αυτή η νέα παγκόσμια οικονομική τάξη τροφοδοτείται από την ανθρώπινη εξαθλίωση και τη φθηνή εργασία, τα υψηλά εθνικά ποσοστά ανεργίας τόσο σε ανεπτυγμένες όσο και σε αναπτυσσόμενες χώρες και συντέλεσαν στη συμπίεση των πραγματικών μισθών. Η ανεργία διεθνοποιήθηκε και τα κεφάλαια μετακινούνται από

τη μια χώρα στην άλλη σε μια διαρκή αναζήτηση φθηνότερης προσφοράς εργασίας. σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας, η ανεργία μαστίζει ένα δισεκατομμύριο άτομα παγκοσμίως, δηλαδή περίπου το ένα τρίτο του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού. (International Labor Organization, 2010)

Οι εθνικές αγορές εργασίας δεν είναι πλέον απομονωμένες. Οι εργαζόμενοι διαφορετικών χωρών υπόκεινται πλέον σε ανοιχτό ανταγωνισμό μεταξύ τους. Τα δικαιώματα τους συρρικνώνονται, καθώς οι αγορές εργασίας απορυθμίζονται, ενώ η παγκόσμια ανεργία λειτουργεί ως μοχλός ρύθμισης του εργατικού κόστους σε παγκόσμιο επίπεδο. Η άφθονη παροχή φθηνής εργασίας από τον Τρίτο κόσμο και το πρώην Ανατολικό μπλοκ συμβάλλουν στη συμπίεση των μισθών στις ανεπτυγμένες χώρες. Αδιαμφισβήτητα, όλες οι κατηγορίες του εργατικού δυναμικού πλήττονται, δεδομένου ότι ο ανταγωνισμός για την εύρεση εργασίας ενθαρρύνει τον κοινωνικό διαχωρισμό με βάση την τάξη, την εθνικότητα, το φύλο και την ηλικία. (Gilder, 1999)

1.1.3 Οι συνέπειες της φτώχειας

Οι άμεσες συνέπειες του φαινομένου της φτώχειας, είναι η αδυναμία συντήρησης του ατόμου και της οικογένειάς του, η αδυναμία πρόσβασης στα υλικά και πολιτιστικά αγαθά. Παράλληλα, παρατηρούνται και κάποιες παράπλευρες συνέπειες που αφορούν το κοινωνικό σύνολο και την οικονομία της χώρας, *οι οποίες είναι οι εξής παρακάτω:*

1) Η μείωση της αυτοεκτίμησης και το αίσθημα της ανασφάλειας έχουν ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση της δυνατότητας του φτωχού για δυναμική παρέμβαση στα πεπραγμένα και τη σταδιακή απώλεια κάθε επαφής με την παραγωγική διαδικασία αλλά και τα θεμελιώδη δικαιώματα του:

- ✓ Αποκλεισμός από το δικαίωμα για μόρφωση.
- ✓ Πρόσβαση στη στέγαση.
- ✓ Πρόσβαση στη κοινωνική προστασία.
- ✓ Περίθαλψη κλπ.

Σε μια φτωχική οικογένεια, τα παιδιά έχουν λιγότερες δυνατότητες μόρφωσης και επαγγελματικής αποκατάστασης. Οι συνέπειες για την οικογένεια αυξάνονται όταν η φτώχεια συνδυάζεται και με την ανεργία, διότι με τον τρόπο αυτό χάνεται ο θεσμός της οικογένειας, η εργασιοκεντρική θεώρηση της κοινωνίας, με συνέπεια να αναζητούνται εναλλακτικοί τρόποι επιβίωσης που δεν θεωρούνται νόμιμοι.

2) Οι τραγικές συνέπειες του φαινομένου της φτώχειας δεν περιορίζονται μόνο στους φτωχούς, αλλά εξαπλώνονται σε όλα τα μήκη της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Όσον αφορά τον οικονομικό τομέα, ένα σημαντικό τμήμα του ενεργού πληθυσμού απομακρύνεται από την αγορά εργασίας, με συνέπεια να μην είναι δυνατή η αξιοποίηση ενός μεγάλου μέρους του παραγωγικού δυναμικού της εκάστοτε χώρας.

3) Επιπρόσθετα, η φτώχεια πλήττει το δημοσιονομικό τομέα της χώρας, διότι, δεν υπάρχει εισόδημα για να φορολογήσει και έτσι στερείται από το κράτος η δυνατότητα αύξησης των εσόδων του. Επιπλέον, η συνέχιση του φαινομένου της φτώχειας στερεί από τους φτωχούς να συμμετέχουν ενεργά στα κοινωνικά δρώμενα της χώρας τους, λόγω του γεγονότος ότι τους εμποδίζει να συμμετέχουν στις κοινές αξίες της κοινωνίας και τους αποκόπτει από την άσκηση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων τους που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Παράλληλα, ο εξοστρακισμός των φτωχών από τη πολιτική διαδικασία διαταράσσει τις ευαίσθητες ισορροπίες του πολιτικού συστήματος, καθώς δίνει το δικαίωμα στις ισχυρότερες οικονομικά ομάδες να έχουν δυσανάλογα μεγάλη επιρροή στο πολιτικό γίνεσθαι της κοινωνίας και ακολούθως της χώρας. (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, 2008)

1.2 Οι πολιτικές μείωσης της φτώχειας

1.2.1 Οι κυβερνητικές πολιτικές μείωσης της φτώχειας

Στη συνέχεια της ανάλυσης θα αναφερθούν τα επιχειρήματα και οι ισχυρισμοί που χρησιμοποιούν οι εθνικές κυβερνήσεις για να υποστηρίξουν τα μέτρα της πολιτικής τους σχετικά με τη μείωση της φτώχειας. Ως κύρια παραδείγματα αποτελούν οι πολιτικές για τη βελτίωση ή τη στόχευση των παροχών στους φτωχούς, όπως είναι τα επιδόματα των παιδιών σε οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα ή θεσμοθέτηση νέων βασικών συντάξεων για ορισμένες κατηγορίες ηλικιωμένων ή ακόμη, οι πολιτικές για την επανένταξη των ατόμων στην εργασία, έτσι ώστε να μπορούν να συντηρούνται από τα εισοδήματα που αποκομίζουν και να μην εξαρτώνται από τα κρατικά επιδόματα.

Φυσικά, υπάρχουν και άλλες κρατικές πολιτικές, όπως είναι οι φορολογικές πολιτικές, κυρίως έμμεσης φορολογίας, των οποίων οι επιπτώσεις στη φτώχεια εκτιμάται ότι δεν σχετίζονται άμεσα με το ζήτημα της φτώχειας. Οι φορολογικές πολιτικές συνιστούν σύνθετες ρυθμίσεις οι οποίες ασφαλώς επηρεάζουν την

ανθρώπινη ευημερία και θέτουν σε ενέργεια προθέσεις για την προαγωγή ή αποκατάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης, όπως είναι μεταξύ των ηλικιωμένων και του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ή των οικογενειών με ή χωρίς παιδιά.

Άλλες κρατικές πολιτικές αφορούν τη χρέωση για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης, διεύρυνση ή συρρίκνωση του δημόσιου τομέα παροχής επιδοτούμενης κατοικίας, εγκλεισμό των νεαρών παραβατών και ανάπτυξη ενόπλων δυνάμεων, οι οποίες αυξάνουν ή μειώνουν τον αριθμό των φτωχών.

Τέλος, οι κυβερνητικές πολιτικές σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο δεν είναι εύκολο να επιμερίσουν επακριβώς τις ευθύνες ανάμεσα στο κράτος, τις τοπικές αρχές, όσον αφορά τις επιπτώσεις που μπορεί να αυξάνουν ή να μειώνουν τη φτώχεια σε μια κοινότητα. Οι κοινωνικές επιπτώσεις των διαφόρων μέτρων και προγραμμάτων συνοψίζονται στο ζήτημα της άμεσης ή μακροπρόθεσμης επιτυχίας για να διατηρηθεί ο εθνικός δείκτης φτώχειας σε χαμηλό επίπεδο. Εντέλει, η κυβερνητική πολιτική ασκεί μεγάλη επιρροή στις τάσεις της φτώχειας. (Πετμετζίδου – Παπαθεοδώρου, 2004: 117-119)

1.2.2 Οι μέθοδοι μέτρησης των επιπτώσεων των πολιτικών κατά της φτώχειας

Οι μέθοδοι μέτρησης των επιπτώσεων της πολιτικής κατά της φτώχειας είναι δύο και αναφέρονται στη συνέχεια. *Ειδικότερα:*

- I. Οι δείκτες ευθείας μέτρησης έκτασης της φτώχειας και
- II. Οι δείκτες μέτρησης συγκεκριμένων συνεπειών της φτώχειας. Στην περίπτωση αυτή, συνήθως προτιμούνται ο δείκτης της παιδικής θνησιμότητας και ο δείκτης αναλφαβητισμού που αφορά ανθρώπους άνω των 15 ετών. (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, 2008)

1.3 Πρακτικά παραδείγματα αντιμετώπισης του φαινομένου της φτώχειας

1.3.1 Η υιοθέτηση των κατευθύνσεων για την μείωση της φτώχειας

Παρακάτω θα αναφερθούν κάποια συγκεκριμένα παραδείγματα που στοχεύουν στην αναδιανομή για τη μείωση της φτώχειας. *Οι κατευθύνσεις αυτές έχουν ως εξής:*

- Οι ανεπτυγμένες χώρες οφείλουν να υιοθετήσουν, με νομική δέσμευση, ένα ελάχιστο επίπεδο εξωτερικής αναπτυξιακής βοήθειας ίσο με το 1% του ΑΕΠ

τους. Επιπλέον, η Ε.Ε. πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση αυτή και ορισμένες χώρες μέλη της να εφαρμόσουν το μέτρο αυτό αμέσως, ενώ για τα φτωχότερα κράτη θα ισχύσει η σταδιακή εφαρμογή του. Η πρωτοβουλία αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα συνδράμει στην επίτευξη της συμφωνίας για την υιοθέτηση του μέτρου από όλες τις χώρες του **ΟΟΣΑ**. (Atkinson, 2002)

Όσον αφορά τους μηχανισμούς της φορολογίας, μόνο μέσα από μια ισχυρή περιφερειακή και διεθνή συνεργασία είναι δυνατόν να ενισχυθούν τα κίνητρα για τη βελτίωση αυτών των μηχανισμών. Φυσικά αυτό προϋποθέτει να πραγματοποιηθούν υψηλότερες επενδύσεις στις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες και διεύρυνση της κοινωνικής ασφάλειας.

- Κυρίαρχο ζήτημα για τις χώρες του **ΟΟΣΑ**, αλλά και για την εκάστοτε χώρα, θα πρέπει να αποτελεί η αναδιάρθρωση και η ενίσχυση των μηχανισμών διοίκησης των φορολογικών συστημάτων και ο συντονισμός τους σε διεθνές επίπεδο. Προς την κατεύθυνση αυτή, φορολογικά συστήματα πρέπει να εισαχθούν και να ενισχυθούν όπου αυτά κρίνονται απαραίτητα και να υφίστανται τον έλεγχο από ανεξάρτητες αρχές που θα έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου των αποτελεσμάτων. Ο έλεγχος από ένα ανεξάρτητο διεθνές σώμα επιθεωρητών κρίνεται απαραίτητος.

Οι πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις, λόγω της οικονομικής κρίσης, που βιώνει ολόκληρος ο πλανήτης και τα μέτρα ανακούφισης από τα χρέη ως έμμεσοι τρόποι μείωσης της φτώχειας είναι αποθαρρυντικά και αξίζει να δοκιμαστεί μια διαφορετική προσέγγιση στο πλαίσιο των διεθνών διαπραγματεύσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Ένα μέτρο που είχε προταθεί πριν από σαράντα περίπου χρόνια σήμερα έχει περισσότερες πιθανότητες να εφαρμοστεί. *Αναλυτικότερα:* (Tobin, 1974)

- Πρέπει να εισαχθεί ένας διεθνής φόρος χρηματιστικών συναλλαγών του οποίου τη διαχείριση θα αναλάβουν τα Ηνωμένα Έθνη. Αρχικά ένας φόρος ύψους 0,2% θα πρέπει να επιβάλλεται σε όλες τις νομισματικές συναλλαγές των τραπεζών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων πώλησης συναλλάγματος. Τα μισά από τα συνολικά κέρδη που θα προκύψουν θα επενδύονται σε ένα Διεθνές Ταμείο για τα παιδιά, το οποίο θα διοικείται από τα Ηνωμένα Έθνη και θα επιδοτεί την εφαρμογή προγραμμάτων παροχής επιδομάτων για τα παιδιά στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το άλλο μισό των εσόδων από τη διεθνή

αυτή φορολογία θα είναι διαθέσιμα για επενδύσεις σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης. (Tobin, 1974)

1.3.2 Το μανιφέστο της διεθνής δράσης για την καταπολέμηση της φτώχειας

Τα μέτρα αυτά που θα αναφερθούν στη συνέχεια, αποσκοπούν στην αντιμετώπιση του φαινομένου της φτώχειας και αποτελούν τις αρχές της Διεθνούς Δράσης για την καταπολέμηση της. *Οι αρχές αυτές έχουν ως εξής:* (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004: 151-156)

- 1) **Ανάπτυξη προγραμμάτων για την εκπλήρωση του θεμελιώδους δικαιώματος της κοινωνικής ασφάλισης.** Η πρακτική εφαρμογή θα γίνει με τον σχεδιασμό νέων ή τη διεύρυνση υφιστάμενων προγραμμάτων κοινωνικής ασφάλειας και κυρίως μέσα από δημόσια συστήματα κοινωνικής ασφάλισης ή την παροχή ενός βασικού εισοδήματος για όλους τους πολίτες. (Άρθρο 22 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)
- 2) **Κατοχύρωση του νομικού δικαιώματος για ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης.** Η αρχή αυτή μπορεί να υλοποιηθεί με την υιοθέτηση ενός καθοριζόμενου από το κράτος ελάχιστου επιπέδου αποδοχών, σε συνδυασμό με ένα ελάχιστο επίπεδο χρηματικών επιδομάτων που θα καθορίζεται από το κράτος για όσους δεν έχουν αμειβόμενη εργασία, συμπεριλαμβανομένου και του ισοδύναμου της αξίας των αγαθών και υπηρεσιών σε είδος. (Άρθρο 25 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)
- 3) **Υιοθέτηση και ισχυροποίηση του νομικού δικαιώματος για τα επιδόματα των παιδιών.** Πρέπει να χορηγείται σε κάθε παιδί ένα επαρκές, σύμφωνα με τις δυνατότητες της κάθε χώρας, μηνιαίο χρηματικό επίδομα ή ίσης αξίας παροχές σε αγαθά και υπηρεσίες για να αντιμετωπιστεί η υλική και κοινωνική στέρηση. (Άρθρα 25 και 27 της Συνθήκης για τα δικαιώματα του παιδιού)
- 4) **Υιοθέτηση από όλες τις ανεπτυγμένες χώρες ενός νομικού δεσμευτικού ελάχιστου επιπέδου το οποίο θα ανέρχεται σε 1% του ΑΕΠ για την παγκόσμια αναπτυξιακή βοήθεια.** Το μέτρο αυτό μπορεί να εφαρμοστεί αμέσως από ορισμένες πλούσιες χώρες της Ε.Ε. και σταδιακά από τα φτωχότερα κράτη μέλη, με στόχο να επεκταθεί σε όλες τις χώρες του **ΟΟΣΑ**.
- 5) Παγίωση του καθολικού δικαιώματος πρόσβασης, σε τοπικό επίπεδο, σε δημόσιες υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης όπως ορίζουν τα Άρθρα 21, 25 και 26 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά

και με βάση του στόχους που πάρθηκαν κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη της Κοπεγχάγης για την Κοινωνική Ανάπτυξη (1995).

- 6) **Παροχή από δημόσιους φορείς προσωρινής και μόνιμης κατοικίας στους αστέγους και τα άτομα που ζουν κάτω από εξαιρετικά υποβαθμισμένες συνθήκες.** Σε αυτά τα κοινωνικά στρώματα πρέπει να εξασφαλιστεί η στέγαση με τη βοήθεια των δημοσίων ή τοπικών προγραμμάτων κατασκευής και παροχής κατοικιών.
- 7) **Τα Ηνωμένα Έθνη, οι διεθνείς φορείς καθώς και οι εθνικές κυβερνήσεις θα πρέπει να συμφωνήσουν σχετικά με το σχέδιο δράσης που θα προωθηθεί για τη βαθμιαία επίτευξη ισότητας ως προς την κατανομή των πόρων μεταξύ των χωρών αλλά και στο εσωτερικό της κάθε χώρας.** Παράλληλα με τον στόχο που έχει τεθεί για αύξηση του ποσοστού των πόρων που θα πρέπει να διαθέτουν οι ανεπτυγμένες χώρες προς τον Οργανισμό Αναπτυξιακής Βοήθειας (ODA) από 0,7% του ΑΕΠ, που καθορίστηκε το 1945, σε 1%, κάθε κυβέρνηση οφείλει να υιοθετήσει ένα ανώτατο όριο εισοδηματικής ανισότητας, όπως για παράδειγμα ένα όριο της τάξεως του 0,45 με βάση τον συντελεστή Gini.
- 8) **Ευρεία εφαρμογή των μέτρων πλήρους απασχόλησης και ίδρυση ενός Διεθνούς Φορέα για την πλήρη απασχόληση.** Στις περιπτώσεις όπου παρατηρούνται φαινόμενα υψηλής ανεργίας και εκτεταμένης υποαπασχόλησης, οι εθνικές κυβερνήσεις σε συνεργασία με τους διεθνείς οργανισμούς, θα πρέπει να επεξεργάζονται σχέδια για την αντιμετώπιση των τάσεων απώλειας θέσεων εργασίας και την προώθηση εναλλακτικών μορφών απασχόλησης. (Άρθρο 23 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)
- 9) **Επίτευξη συμφωνίας για ένα νέο λειτουργικό προσδιορισμό του θεμιτού εμπορίου.** Εκπρόσωποι από κάθε περιοχή θα πρέπει να συμφωνήσουν μεταξύ τους πάνω στους όρους ενός σχεδίου πλαισίου, το οποίο θα εφαρμοστεί σταδιακά σε διάστημα δέκα ετών. Αυτή η προοπτική συνεπάγεται την αναγκαστική άρση των προστατευτικών αγροτικών επιδοτήσεων από τις πλούσιες χώρες ώστε να καταστεί πραγματικότητα το θεμιτό εμπόριο και στη συνέχεια την άρση των δασμών και άλλων φραγμών στην άσκηση του εμπορίου από την πλευρά των φτωχών χωρών. (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004: 151-156)

- 10) **Εισαγωγή νέας διεθνούς νομοθεσίας για τις εταιρείες.** Η νομοθεσία αυτή θα επιβάλλει στις διεθνικές επιχειρήσεις την περιστολή των αντικοινωνικών δραστηριοτήτων και θα απαγορεύει την αποκόμιση εξαιρετικά υψηλών κερδών από τις φτωχές χώρες.
- 11) **Αναδιάρθρωση και ενίσχυση της διοίκησης των φορολογικών συστημάτων.** Κρίνεται αναγκαίος ο έλεγχος από ένα ανεξάρτητο σώμα επιθεωρητών.
- 12) **Εφαρμογή από τα Ηνωμένα Έθνη ενός διεθνούς φόρου επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών.** Σε πρώτη φάση θα επιβάλλεται ένας φόρος 0,2% επί των τραπεζικών, χρηματιστηριακών συναλλαγών και των γραφείων συναλλάγματος.
- 13) **Ανασυγκρότηση των διεθνών οικονομικών οργανισμών.** Η συμμετοχή στους οργανισμούς αυτούς θα πρέπει να είναι ελεύθερη για όλες τις χώρες και τα έξοδα συμμετοχής τους να καθοριστούν από κοινού από τις χώρες/ μέλη ως ποσοστό του ΑΕΠ (πχ 0,3%).
- 14) **Επίτευξη συμφωνίας για ένα διεθνές σχέδιο υποχρεώσεων των εταιρειών.** Κάθε διεθνική εταιρεία θα είναι υποχρεωμένη να συντάσσει δύο εκθέσεις. Η πρώτη έκθεση θα αφορά την πολιτική της εταιρείας σε σχέση με τους απασχολούμενους της, ενώ η δεύτερη, σε σχέση με τις χώρες στις οποίες η διεθνική εταιρεία διεξάγει δραστηριότητες μεγάλης κλίμακας.
- 15) **Περαιτέρω εκδημοκρατισμός των Ηνωμένων Εθνών.** Στόχος αυτής της αρχής είναι η σταδιακή επίτευξη ισόρροπης εκπροσώπησης των διαφόρων χωρών με βάση το πληθυσμιακό μέγεθος τους.
- 16) **Εδραίωση ισχυρών συμμαχιών περιφερειακής πολιτικής.** Τα Ηνωμένα Έθνη μπορούν να διαδραματίσουν ηγετικό ρόλο στη συγκρότηση ενός κατάλληλου θεσμικού πλαισίου.
- 17) **Συμφωνία για την εφαρμογή μιας διεθνούς γραμμής φτώχειας.** Η συμφωνία αυτή θα καθορίζει το εισοδηματικό όριο το οποίο θα πρέπει να διαθέτει ένα άτομο ή ένα νοικοκυριό σύμφωνα με τις συνήθειες της χώρας, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει επαρκώς την υλική και κοινωνική του στέρηση.
- 18) **Παρακολούθηση και έλεγχος της επιτυχίας των πολιτικών κατά της φτώχειας.** Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει τακτική αξιολόγηση της ποσοτικής συμβολής διαφόρων εθνικών και παγκόσμιων

πολιτικών για τη μείωση της φτώχειας. (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004: 151-156)

Κεφάλαιο 2^ο: Ο κοινωνικός αποκλεισμός

2.1 Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κοινωνικού αποκλεισμού

2.1.1 Ο ορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού

Στο πλαίσιο του αναδιανεμητικού λόγου (RED – Redistributive Discourse), ο **κοινωνικός αποκλεισμός** περιγράφεται ως: «ένας συνοπτικός όρος για το τι μπορεί να συμβεί όταν άτομα ή περιοχές υποφέρουν από μια σειρά αλληλοσυνδεόμενων προβλημάτων όπως η ανεργία, η έλλειψη δεξιοτήτων, το χαμηλό εισόδημα, οι κακές συνθήκες διαβίωσης, το περιβάλλον υψηλής εγκληματικότητας, η κακή υγεία και διαλυμένη οικογένεια». (SEU, 1997)

Άλλος πιθανός ορισμός είναι: «η αδυναμία ουσιαστικής συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική ζωή, αποξένωση και αποστασιοποίηση από τον κορμό της κοινωνίας». (Duffy, 1995)

Παράλληλα, σύμφωνα με τους Walker & Walker (1997:8), κοινωνικός αποκλεισμός είναι: «η δυναμική διαδικασία αποκοπής από όλα τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά συστήματα που καθορίζουν την ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνία».

Σε όλες τις εκδοχές που προαναφέρθηκαν, ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίζεται ως ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, συνδέεται με τη φτώχεια και κυρίως με τις απόψεις εκείνες που την αντιμετωπίζουν ως κάτι βαθύτερο από το χαμηλό εισόδημα και τη συνδέουν με τις πολλαπλές διαστάσεις της στέρησης.

2.1.2 Ιστορική αναδρομή του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε επιστημονικό κείμενο τη δεκαετία του 1960, στο έργο του Pierre Masse - *Les dividendes du progress* - γενικού γραμματέα του Υπουργείου Σχεδιασμού της Γαλλίας. Παράλληλα, την ίδια περίοδο, το 1965, εμφανίζεται το έργο ενός άλλου γάλλου του J. Klanfer, που ανήκε στην σημαντικότερη για εκείνη την εποχή ομάδα εθελοντικής παρέμβασης του Joseph Wresinski, εμπνευστή και ηγέτη του κινήματος του ATD-Quart Monde, με τον τίτλο *L' exclusion sociale*. (Παπαδοπούλου, 2002)

Το επόμενο κείμενο που κάνει λόγο για τους κοινωνικά αποκλεισμένους, είναι το κείμενο του Rene Lenoir (1974), με τον τίτλο «Les exclus, un François sur dix». Στον Rene Lenoir αποδίδεται σήμερα η πατρότητα του όρου «*exclusion*», ακόμη και εάν την εποχή εκείνη η επιλογή του όρου οφειλόταν περισσότερο στον εκδοτικό του

οίκο, που τον επέλεξε ανάμεσα σε μια σειρά από συγγενικούς τίτλους, και όχι στη συνειδητή επιλογή χρησιμοποίησης αυτού του όρου.

Επομένως, η πρωτοεμφάνιση του όρου του κοινωνικού αποκλεισμού, έγινε στη Γαλλία, σε μια περίοδο οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης. Φυσικά, ο όρος εκείνη την εποχή δεν σκιαγραφούσε το πρόβλημα της ανεργίας και της απορρύθμισης της αγοράς εργασίας, ούτε είχε συνδεθεί με την αποδυνάμωση του κοινωνικού δεσμού, αλλά αποτελούσε περισσότερο μια φανερό κοινωνική αποστροφή για ένα μέρος του πληθυσμού που συνέχιζε να παραμένει στο περιθώριο της οικονομικής ανάπτυξης και των απολαβών που τη συνόδευαν.

Αναμφίβολα, η περιορισμένη χρήση του όρου την περίοδο εκείνη συνδέεται με την περιορισμένη έκταση που εμφάνιζαν αυτά τα φαινόμενα και μάλιστα ο όρος «αποκλεισμός» έριχνε το κύριο βάρος της ευθύνης στο άτομο και στην αδυναμία του για κοινωνική προσαρμογή στα νέα δεδομένα. Από τότε μέχρι σήμερα όμως ο όρος έχει αλλάξει περιεχόμενο και χρήση.

Ο όρος «αποκλεισμός» σχετίζεται με τον όρο της «φτώχειας» έτσι όπως ορίστηκε από τους θεωρητικούς του 19^{ου} αιώνα. Το πέρασμα της τότε κοινωνίας σε μια βιομηχανική κοινωνία και τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, η φτώχεια αποτελούσε ένα φαινόμενο που θα ξεπερνούταν εύκολα για όλες τις δυτικές κοινωνίες. Τόσο η αγγλοσαξονική παράδοση όσο και οι φιλελεύθεροι Γάλλοι οικονομολόγοι της εποχής εκείνης δίνουν στον όρο της φτώχειας έναν καθαρό οικονομικό χαρακτήρα, που στη συνέχεια ερμηνεύεται ως η έλλειψη πρόσβασης στην αγορά εργασίας και σε κάθε μορφής οικονομικής δραστηριότητας από το άτομο. (Παπαδοπούλου, 2002)

2.1.3 Η διεθνής βιβλιογραφία για την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού

Σύμφωνα με τον Le Grand, *ένα άτομο είναι κοινωνικά αποκλεισμένο όταν:*

- α) είναι κάτοικος μίας περιοχής, αλλά
- β) για λόγους που είναι πέρα από τον έλεγχό του δεν μπορεί να συμμετέχει στις συνήθεις δραστηριότητες της συγκεκριμένης κοινωνίας, αν και
- γ) θα ήθελε να συμμετέχει.

Ο Barry (1998) ανέλυσε περισσότερο τον παραπάνω ορισμό, υποστηρίζοντας ότι, αν και συχνά ορισμένα άτομα ή ομάδες συνειδητά δεν συμμετέχουν, παρόλα αυτά η απόφαση αυτή αποτελεί συνέπεια μιας λανθασμένης εντύπωσης ότι η συμμετοχή τους δεν θα εκτιμηθεί από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Επομένως, ο

κοινωνικός αποκλεισμός υφίσταται μόνο όταν η κοινωνία ως σύνολο αρνείται πραγματικά τη συμμετοχή τους.

Στη συνέχεια, ο Amartya Sen, διευρύνει την έννοια της φτώχειας εισάγοντας την έννοια της δυνατότητας. Θεωρεί ότι η έλλειψη εισοδήματος ισοδυναμεί με απουσία δυνατοτήτων για να αποκτήσει ένα άτομο εισοδήματα ή να συμμετάσχει σε δραστηριότητες, που θα του προσφέρουν δυνατότητες για κοινωνική ενσωμάτωση.

Ο Atkinson (1998), θεωρεί, ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένας πολυδιάστατος όρος, ο οποίος περιέχει πολύ περισσότερες πτυχές από μια απλή χρηματοοικονομική θεώρηση. Παραδοσιακά ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφερόταν ως κατάσταση, που περιέγραφε την απομόνωση των νοικοκυριών και την ανικανότητα πρόσβασής τους σε πόρους. Σταδιακά όμως έγινε αντιληπτό ότι μια τέτοια ατομικιστική προσέγγιση δεν λάμβανε υπόψη την αδυναμία της κοινότητας να παράσχει επιλογές και δυνατότητες στα νοικοκυριά που κινδύνευαν.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός βασίζεται στη σχετικότητα, την ιδέα ότι ο αποκλεισμός μπορεί να διαγνωσθεί συγκρίνοντας τις συνθήκες μερικών ατόμων ή ομάδων σε σχέση με άλλα σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Οι άνθρωποι μπορεί ακόμα να αποκλείονται από τη δράση ορισμένων φορέων. Τα χαρακτηριστικά του αποκλεισμού μπορεί να γίνουν εμφανή μόνο με την πάροδο του χρόνου, ως μια συσσωρευμένη αντίδραση.

Έμφαση δίνεται όχι μόνο στα αποτελέσματα της φτώχειας και στις πιθανότητές της, αλλά και στην έλλειψη προοπτικών για το μέλλον. Ο κοινωνικός αποκλεισμός νοείται ως διαδικασία και όχι ως στατικό αποτέλεσμα. Έμφαση επομένως δίνεται στην άρση των αιτίων του και όχι στην ενίσχυση ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Η έρευνα πρέπει να αποτυπώνει τις διεξόδους από τη φτώχεια και τις αιτίες που οδηγούν σε αυτή.

Οι Χτούρης, Ζήση, Παπάνης και Ρόντος (2004), μελετούν τις σύνθετες διαδικασίες, στις οποίες εγκλωβίζεται το άτομο, όπως για παράδειγμα:

1. Στη διάρκεια της κοινωνικοποίησής του.
2. Της εκπαιδευτικής διαδικασίας ή
3. Της ενσωμάτωσής του στην αγορά εργασίας.

Οι διαδικασίες αυτές έχουν σχέση με:

α) τις αντιθέσεις ανάμεσα στην προσπάθεια κοινωνικής ανέλιξης της συνολικής οικογένειας και τις ατομικές προσπάθειες,

β) την αντίθεση ανάμεσα στην οικογενειακή οργάνωση παραγωγής και την αδιαφάνεια του τραπεζικού συστήματος, την έλλειψη υποδομών και την απουσία συστημάτων στήριξης των επιχειρήσεων,

γ) τις δυσκολίες πρόσβασης και επικοινωνίας, της εσωστρέφειας του οικογενειακού θεσμού και

δ) την αντίθεση ανάμεσα στις δυσλειτουργίες των δημόσιων θεσμών και την ισχυρή παρεμβατική τους λειτουργία, καθώς και το συγκεντρωτικό τρόπο οργάνωσης. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.1.4 Οι προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο Levitas (1999), προσέγγισε την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού από τρεις διαφορετικές οπτικές:

α) Η ολιστική προσέγγιση. Σύμφωνα με αυτήν, η απασχόληση θεωρείται ως η βασική δύναμη ενσωμάτωσης μέσω του εισοδήματος και της αίσθησης ταυτότητας που προσφέρει η εργασία.

β) Η προσέγγιση της φτώχειας. Κατά την δεύτερη προσέγγιση τα αίτια του αποκλεισμού συσχετίζονται με το χαμηλό εισόδημα και την έλλειψη των υλικών πόρων.

γ) Η προσέγγιση των χαμηλών στρωμάτων. Η τελευταία προσέγγιση του, θεωρεί, ότι οι αποκλεισμένοι παρεκκλίνουν από τα ηθικά και πολιτισμικά όρια της κοινωνίας, χαρακτηρίζονται από μία *κουλτούρα φτώχειας* ή *εξάρτησης* και ευθύνονται για την κατάσταση φτώχειας, στην οποία βρίσκονται, καθώς και τη μετάδοσή της από γενιά σε γενιά. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2 Ανάλυση των βασικών δεικτών του κοινωνικού αποκλεισμού

2.2.1 Χαμηλό εισόδημα

Στην περίπτωση αυτή το χαμηλό εισόδημα είναι από τους κυριότερους δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού, διότι, συνδέεται άμεσα με το επίπεδο διαβίωσης του ανθρώπου και προσδιορίζει το μικρό προσδόκιμο μέσο όρο ζωής του, την έλλειψη συμμετοχής του στα κοινωνικά δρώμενα, την περιθωριοποίηση του και αποκλεισμό από την πλειονότητα των παροχών. Αποτελεί επιτακτική ανάγκη, οι μελλοντικοί δείκτες να μπορούν να καταγράφουν τη χρονική διάρκεια παραμονής ενός ανθρώπου σε επίπεδα χαμηλού εισοδήματος, την πιθανότητα εξόδου από τις χαμηλές

εισοδηματικές τάξεις, την προσωπική εκτίμηση των πολιτών για τις οικονομικές τους δυσκολίες, τον αριθμό των ατόμων που βασίζονται στην επιβίωσή τους σε επιδόματα και τη γεωγραφική κατανομή της φτώχειας.

Αδιαμφισβήτητα, η ανάπτυξη της οικονομίας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την παρεμπόδιση και την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά ορισμένα είδη οικονομικής ανάπτυξης μπορούν να προκαλέσουν αποκλεισμό, όταν τα οφέλη της μονοπωλούνται από συγκεκριμένες ομάδες. Η κοινωνική ενσωμάτωση και ευημερία αναφέρεται στη δυνατότητα των πολιτών να εκδηλώνουν πλήρως τις δυνατότητές τους στον επαγγελματικό τομέα. Ο αποκλεισμός από την αγορά εργασίας, η υποαπασχόληση και η ανεργία μπορεί να έχουν αρνητικές συνέπειες στη φυσική και ψυχολογική υγεία.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι υπό αυτήν την έννοια οι ευάλωτες ομάδες είναι οι μόνοι γονείς, τα άτομα με αναπηρίες, οι άνεργοι άνω των 45 ετών, οι νεοεισερχόμενοι στον επαγγελματικό στίβο κτλ. Οι δείκτες που χρησιμοποιούνται είναι το ποσοστό των ατόμων σε ηλικία για εργασία που είναι αποκλεισμένα από αυτήν, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι χαμηλόμισθοι. Παράλληλα, αποτελεί επιτακτική ανάγκη οι μελλοντικοί δείκτες να καταγράψουν το ποσοστό των νοικοκυριών, στα οποία δεν εργάζεται κανείς.

Μια κύρια αιτία κοινωνικού αποκλεισμού είναι η ελλιπής εκπαίδευση και ο καλύτερος τρόπος αποφυγής του είναι η πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση. Τα κοινωνικώς αποκλεισμένα άτομα στερούνται των βασικών εφοδίων ζωής, όπως τον αριθμητικό και γλωσσικό γραμματισμό, τις κοινωνικές δεξιότητες και την ικανότητα επικοινωνίας. Οι πολίτες που αποκλείονται ή εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο δεν έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν εξειδικευμένη γνώση και αυτοεκτίμηση και αδυνατούν να νοήσουν τον εαυτό τους ως κοινωνικά ενταγμένο. Οι συνηθέστεροι δείκτες είναι το ποσοστό των απουσιών από το σχολείο, το ποσοστό των μαθητών που δεν ολοκληρώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση, το ποσοστό των εργαζομένων χωρίς τυπικά προσόντα. Οι μελλοντικοί δείκτες πρέπει να καταγράψουν την επαγγελματική και κοινωνική πορεία των ατόμων που έχουν εγκαταλείψει την εκπαίδευση και τη δυνατότητα κατάρτισης και δια βίου εκπαίδευσης. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.2 Περίθαλψη

Ο κλάδος της υγειονομικής περίθαλψης είναι ο καθρέπτης του κοινωνικού κράτους και πεδίο, όπου μπορεί να διαφανεί η ένταση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η παραοικονομία στο χώρο της υγείας και η συγκρουσιακή σχέση των υπηρεσιών κράτους και ιδιωτικού τομέα είναι εμπόδια στην ισότιμη πρόσβαση και αναπαράγουν τις κοινωνικές ανισότητες. Ως μέτρα προτείνονται η ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών και η πρόσβαση σε αυτές, ασχέτως γεωγραφικής ή οικονομικής θέσεως. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.3 Στέγαση

Η έλλειψη στέγης ή η κακή ποιότητα στέγασης είναι άλλος ένας δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού, που επηρεάζει την ατομική και οικογενειακή υγεία, την ανάπτυξη των παιδιών. Δείκτες στέγασης περιλαμβάνουν το ποσοστό των αστέγων, το ποσοστό των νοικοκυριών σε πυκνοκατοικημένες περιοχές, τις ομάδες υψηλού κινδύνου, όσον αφορά την απώλεια της στέγης. Άλλοι παρεμφερείς δείκτες περιλαμβάνουν την έλλειψη θέρμανσης και την αδυναμία επισκευής των σπιτιών. Η ιδιοκατοίκηση είναι κανόνας στην ύπαιθρο, ενώ στις πόλεις υψηλότερο ποσοστό επισφάλειας παρουσιάζουν οι ενοικιαστές, για τους οποίους η στέγαση και οι συνθήκες κατοικίας είναι θέμα αιχμής και σημαντικότετος προσδιοριστικός παράγοντας του κινδύνου αποκλεισμού. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.4 Κοινωνική ασφάλιση

Η κοινωνική υποστήριξη περιλαμβάνει την κοινωνική αρωγή (για την εξάλειψη της φτώχειας) και την κοινωνική ασφάλιση. Η κοινωνική ασφάλεια βασίζεται σε ένα θεσμικό κράτος και σε μία καλά οργανωμένη αγορά εργασίας. Απαιτείται η σύσταση οργανωμένων και ρυθμιστικών οικονομικών αγορών, για την υποστήριξη τομέων που αφορούν την αποταμίευση, τις συντάξεις και την ασφάλιση. Παρόλα αυτά, στις αναπτυγμένες χώρες, η κοινωνική ασφάλεια δεν αποτελεί μόνο μέριμνα του Κράτους, αλλά περιλαμβάνει και τη δραστηριοποίηση των δημόσιων, των μη κυβερνητικών οργανισμών και των κοινωνικοπολιτικών και ανθρωπιστικών ιδρυμάτων. Η επιτυχής κοινωνική ασφάλεια δεν πρέπει να κρίνεται με βάση τα μέσα που παρέχει, αλλά με βάση την επίδραση που έχει στη ζωή των πολιτών και τις δυνατότητες που τους παρέχει.

Παράλληλα με τον κοινωνικό αποκλεισμό, γίνεται λόγος και για πολιτισμικό αποκλεισμό στην περίπτωση που τα άτομα αποκλείονται από τη συμμετοχή τους σε συγκεκριμένα κοινωνικά δίκτυα. Η αναθεώρηση του Συντάγματος θεσμοθέτησε το κοινωνικό κράτος. «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους». Ενισχύεται το περιεχόμενο των κοινωνικών δικαιωμάτων και η ευχέρεια του νομοθέτη και της διοίκησης για την ενίσχυση της παρεχόμενης κοινωνικής προστασίας. Η πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς ορίζεται και από το Σύνταγμα σχετικά με τα κοινωνικά δικαιώματα του πολίτη. Όλοι οι πολίτες έχουν ισότιμη πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και φροντίδας. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.5 Συμμετοχικότητα

Η συμμετοχικότητα είναι άλλος ένας δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού. Τα άτομα που δεν συμμετέχουν σε κοινωνικές ομάδες, δεν μπορούν να διασφαλίσουν την προσωπική τους εξέλιξη και δεν ενδιαφέρονται για το καλό των συνανθρώπων τους. Ο κυριότερος δείκτης είναι το ποσοστό αποχής από τις εκλογές. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.6 Υπογεννητικότητα

Οι δείκτες γονιμότητας μπορούν να αποτελέσουν ενδείξεις κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς συνδέονται με κακή ποιότητα υγείας και θνησιμότητας. Οι πιο γνωστοί είναι το ποσοστό εγκυμοσύνης των γυναικών κάτω των 16 ετών, τα ολιγοβαρή παιδιά (κάτω από 2500 γρ.) και ο αριθμός των θανάτων ατόμων κάτω των 65 ετών. Πιθανοί μελλοντικοί δείκτες θα καταγράφουν τα ποσοστά των θανάτων από συγκεκριμένες ασθένειες, όπως καρκίνους ή εμφράγματα, αυτοκτονίες και μακροχρόνιες αρρώστιες. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.7 Νέες τεχνολογίες

Ο αποκλεισμός από την πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες και συνεπώς στη γνώση οδηγεί σε ένα άλλο είδος αποκλεισμού από τον κόσμο, που προσφέρει μια εικονική ενσωμάτωση σε όσους διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή και γνωρίζουν τη χρήση του Διαδικτύου. Την ίδια στιγμή αναπτύσσεται και ο «πολιτισμικός αποκλεισμός», που προκαλείται από την επικράτηση ορισμένων γλωσσών, καθώς και

πολιτισμικών και καταναλωτικών προτύπων. Το Σύνταγμα προβλέπει τη μέριμνα του Κράτους για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών. Δίνεται η ευχέρεια στο Κράτος να λαμβάνει φαινομενικώς άνισα μέτρα, τα οποία όμως αντισταθμίζουν δυσμενείς καταστάσεις, όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.8 Άτομα με αναπηρία

Η ενίσχυση και η προστασία των ανθρώπων με αναπτυξιακές δυσκολίες πρέπει να επικεντρώνονται στους εξής τομείς:

1. Προκατάρτιση.
2. Κατάρτιση.
3. Υποστήριξη.
4. Προώθηση της απασχόλησης.

Για το λόγο αυτό πρέπει να προωθηθούν κάποιες ενέργειες, για την επαγγελματική τους ένταξη, οι οποίες περιλαμβάνουν: Ενημέρωση και συμβουλευτική των ατόμων που ανήκουν στην ομάδα στόχο, αλλά και των οικογενειών τους σε θέματα ένταξης και επανένταξης. Παράλληλα θα πρέπει να διεξαχθούν έρευνες στην τοπική αγορά, προκειμένου να καταγραφούν οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες απασχόλησης των ατόμων με κινητικά και αισθητηριακά προβλήματα. Άλλες ενέργειες οι οποίες έχουν θα πρέπει να προωθηθούν είναι οι εξής παρακάτω:

- Κοινωνική στήριξη στο άτομο, στην οικογένεια, αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Αποκατάσταση των σχέσεων με την οικογένεια.
- Φροντίδα σε κοινωνικό και παιδαγωγικό επίπεδο.
- Παροχή συμβουλευτικής για την κοινωνική ένταξη ή επανένταξη.
- Βοήθεια για τα μέλη της οικογένειας των ατόμων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα.
- Οικονομική στήριξη για τυχόν στεγαστικά προβλήματα της οικογένειας.
- Λειτουργία ξενώνων για τους ανθρώπους που αντιμετωπίζουν κινητικά και αισθητηριακά προβλήματα.
- Βοήθεια στη μετακίνηση στους τόπους προκατάρτισης, κατάρτισης, πρακτικής άσκησης και απασχόλησης.

- Κατάλληλη εργονομική προσαρμογή των χώρων προκατάρτισης, κατάρτισης, άσκησης και απασχόλησης.
- Δημιουργία δικτύων αλληλοϋποστήριξης και αλληλοβοήθειας.
- Ενίσχυση των ικανοτήτων των ατόμων αυτών στους τομείς της αυτόνομης διαβίωσης, της αυτοφροντίδας και της τήρησης των κανόνων υγιεινής.
- Εκμάθηση των βασικών κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς.
- Ευαισθητοποίηση και σωστή ενημέρωση των αντιπροσωπευτικών εθελοντικών οργανώσεων για τα άτομα με αναπηρίες.
- Ευαισθητοποίηση του κοινού και των εργοδοτών, καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και στιγματισμού και άρση των προκαταλήψεων και των εμποδίων.
- Ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων ή των οργανισμών που προωθούν ευκαιρίες, πρακτικής άσκησης για μόνιμη απασχόληση των ατόμων που καταρτίζονται επαγγελματικά.
- Ίδρυση και λειτουργία τράπεζας πληροφοριών.
- Δημιουργία δικτύων ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο.
- Σύσταση Μητρώου για τα άτομα με κινητικές δυσκολίες και αισθητηριακά προβλήματα. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.9 Μετανάστες

Μετανάστες, δεν θεωρούνται μόνο οι αποκλεισμένοι ή οι φτωχότεροι μιας περιοχής, αλλά και εκείνοι που έχουν κάποιο επίπεδο εκπαίδευσης με δεξιότητες. Φυσικά, τόσο από τη διεθνή σκοπιά όσο και από την πλευρά της χώρας υποδοχής, θεωρούνται φτωχοί και συχνά αποκλεισμένοι. Όταν φτάνουν για πρώτη φορά σε μια χώρα, είναι πιθανόν να βρίσκονται σε μία πρώιμη κατάσταση και σχεδόν πάντα είναι αποκλεισμένοι, διότι δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τους σχετικούς μηχανισμούς και τους πολιτισμικούς κώδικες. Η νομιμοποίησή τους είναι απαραίτητη για να μπορέσουν να προσφέρουν στην οικονομία υποδοχής και να μειωθούν οι κίνδυνοι περαιτέρω περιθωριοποίησής τους. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.10 Αστικός χώρος

Ως μια άλλη αιτία κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να θεωρηθεί η διαφορά ποιότητας ζωής ανάμεσα στους κατοίκους των πόλεων και της υπαίθρου. Η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να σχεδιάζεται με βάση τις αρχές της αειφορίας και του σεβασμού προς το περιβάλλον και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών πρέπει να εστιάζεται με γνώμονα την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και φροντίδας, καθώς και την πρόσβαση στην πληροφορία. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.11 Αγροτικός χώρος

Σε πολλές χώρες, η ύπαιθρος, μεταπολεμικά, μετατράπηκε από τόπος μόνιμης κατοικίας και απασχόλησης του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού σε ανεπιθύμητη περιοχή διαβίωσης. Αυτό έγινε διότι ως τόπος διαβίωσης ήταν απομονωμένος και ανασφαλής δίχως τις υποδομές και τις υπηρεσίες που έχει ανάγκη ο σύγχρονος πολίτης αλλά και η σύγχρονη επιχείρηση. Ως τόπος οικονομικής δραστηριότητας δεν προσέφερε πολλές ευκαιρίες πέρα από την ενασχόληση με την αγροτική παραγωγή, ενώ και ως ιδεολογικός χώρος θεωρούνταν αναχρονιστικός.

Μέσα από τη διάκριση της υπαίθρου σε πεδινές, ορεινές και ημιορεινές περιοχές αποδεικνύονται ταυτόχρονα και οι δυνατότητες ανάπτυξης σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο που έχει κάθε μία από αυτές. Ο F. Pingaud, σε μια μαρξιστική προσέγγιση του όλου θέματος, διακρίνει τρεις τύπους αγροτικών χώρων ανάλογα με το βαθμό ενσωμάτωσης στον κοινωνικό σχηματισμό:

α) τους ενσωματωμένους χώρους, με τις πιο προχωρημένες οικονομικές δραστηριότητες παραγωγής (γεωργία, βιομηχανία) και αναπαραγωγής (κατοικία, τουρισμός), των οποίων η κοινωνική δομή δεν απέχει ιδιαίτερα από τις αστικές περιοχές,

β) τους χώρους αναμονής, οι οποίοι δεν αποτέλεσαν αντικείμενο εκσυγχρονισμού ή σημαντικού μετασχηματισμού κυρίως λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, αλλά διατήρησαν μια κάποια παραδοσιακή δραστηριότητα. Τέτοιες περιοχές είναι οι ορεινές και δυσπρόσιτες και

γ) τους χώρους σε επιτήρηση, που είναι υποβαθμισμένοι υλικά και κοινωνικά, δεν είναι όμως στην πραγματικότητα εγκαταλελειμμένοι, με την έννοια ότι επιτηρούνται από το σύνολο της κοινωνίας. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

2.2.12 Νησιωτικός χώρος

Παραδοσιακά, η έννοια του νησιού έχει χαρακτηριστεί ως συνώνυμο της απομόνωσης. Ακόμα και ετυμολογικά, στις λατινογενείς περιοχές η λέξη νησί (insula, isola, ile) έχει την ίδια ρίζα με την έννοια της απομόνωσης (isolation). Πολλά νησιά, όμως, θεωρούνται ελκυστικές περιοχές, ως εμπορικοί κόμβοι με εύκολη πρόσβαση σε σχέση με τις απομονωμένες ορεινές ηπειρωτικές περιοχές. Η μεταβολή στις μεταφορές προϊόντων και στην τεχνολογία των πλοίων, μαζί με τη γενικότερη μεταβολή των αναπτυξιακών προτύπων, μετέβαλαν τα νησιά σε μη ελκυστικές περιοχές, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στην πληθυσμιακή αποψίλωσή τους, την απώλεια οικονομικών δραστηριοτήτων και την υπανάπτυξη.

Τα βασικότερα προβλήματα που χαρακτηρίζουν την υπανάπτυξη του εκάστοτε νησιωτικού χώρου είναι τα εξής:

α) Ο χωρικός κατακερματισμός, πολυδιάσπαση και γεωγραφική διασπορά σε πολλές μικρού μεγέθους χωρικές ενότητες με ανεπαρκείς δια-συνδέσεις και συνδέσεις με τα μεγάλα αστικά κέντρα.

β) Γεωγραφική απομόνωση και περιφερειακή θέση ως προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και τις κύριες αγορές προϊόντων και

γ) Θέση στα σύνορα του ευρωπαϊκού χώρου.

Οι γεωγραφικές ανισότητες στη δυνατότητα πρόσβασης αφορούν κυρίως τις ανισότητες στα δίκτυα μεταφορών ως αποτέλεσμα των γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής, καθώς και στις υπάρχουσες υποδομές, ως αποτέλεσμα των εκάστοτε πολιτικών. Η νησιωτική Ελλάδα σε σχέση με την ηπειρωτική δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες πρόσβασης στα δίκτυα μεταφορών, γεγονός που θεωρήθηκε από πολλούς ως η γενεσιουργός αιτία για μια σειρά από μειονεξίες, που χαρακτηρίζουν το νησιωτικό κόσμο, σε ότι αφορά την εργασία, την υγεία, την εκπαίδευση, την πληροφορία, τις δυνατότητες αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου κτλ.

Το γεγονός ότι τα νησιά περιβάλλονται από το υγρό στοιχείο δεν συνεπάγεται έλλειψη προσβασιμότητας. Αντίθετα, η προβληματικότητα θα μπορούσε να ιδωθεί σήμερα μέσα από τους όρους εξάρτησης των νησιών από το κοινωνικοοικονομικό γίγνεσθαι της ηπειρωτικής χώρας με όλα τα φαινόμενα που αυτό συνεπάγεται, όπως είναι η μετανάστευση, η ακτινοποίηση του δικτύου συγκοινωνιών, η έλλειψη διανησιωτικής επικοινωνίας κτλ.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός μιας νησιωτικής περιοχής μπορεί να αναλυθεί σε τρία επίπεδα:

- **Το τοπικό.** Στο τοπικό επίπεδο, η απομόνωση ερευνάται μέσα στα όρια του νησιού μέσω της δυνατότητας πρόσβασης που έχουν οι κάτοικοι κάθε κοινότητας στην κεντρική περιοχή (πόλη), καθώς και στο λιμένα ή και αερολιμένα του νησιού. Στα μεγάλα νησιά η μετακίνηση εξαρτάται από την ποιότητα στα δίκτυα μεταφοράς, τη συχνότητα των υπηρεσιών των δημόσιων συγκοινωνιών και την ιδιοκτησία αυτοκινήτου.
- **Το περιφερειακό.** Στο περιφερειακό επίπεδο, ο κοινωνικός αποκλεισμός εξετάζεται χωριστά για κάθε νησί ως χωρική μονάδα, εν συγκρίσει με τη δυνατότητα πρόσβασης στην ηπειρωτική χώρα, αλλά και τα άλλα νησιά. Στην περίπτωση αυτή η προσβασιμότητα εξαρτάται από την απόσταση με την ενδοχώρα, την ποιότητα των μεταφορών και τις υπάρχουσες υποδομές.
- **Το διαπεριφερειακό.** Τέλος, στο διαπεριφερειακό επίπεδο, η απομόνωση μετράται στις νησιωτικές περιοχές συνολικά σε σχέση με άλλες περιοχές σε εθνικό επίπεδο. Η δυνατότητα προσβασιμότητας εξαρτάται από τη σύνδεση των περιοχών αυτών με τα εθνικά, αλλά και διεθνή δίκτυα μεταφορών, τις υποδομές, τη συχνότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε σύγκριση πάντα με τις αντίστοιχες της ηπειρωτικής χώρας. (Παπάνης, Γιαβρίμης, και Ρουμελιώτου, 03/09/2007)

Κεφάλαιο 3^ο: Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός στις χώρες του ΟΟΣΑ

3.1 Η σχέση των δύο κοινωνικών φαινομένων

3.1.1 Η σχέση της φτώχειας με τον κοινωνικό αποκλεισμό

Σύμφωνα με τον ορισμό της Διεθνούς Διάσκεψης για την Κοινωνική Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε το 1995 στην Κοπεγχάγη, η συνολική φτώχεια αφορά την έλλειψη εισοδήματος και παραγωγικών πόρων που εξασφαλίζουν μακροπρόθεσμα τα προς το ζην, και επιλύουν ζητήματα διαβίωσης όπως είναι η πείνα και ο υποσιτισμός, την κατάσταση της υγείας, την περιορισμένη ή και καθόλου πρόσβαση στην εκπαίδευση και άλλες βασικές υπηρεσίες όπως είναι η αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα λόγω ασθενειών, την έλλειψη στέγης και τις κακές συνθήκες διαβίωσης.

Παράλληλα, η φτώχεια χαρακτηρίζεται από την έλλειψη συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, στη δημόσια κοινωνική και πολιτισμική ζωή, οδηγώντας τον κάθε άνθρωπο σε ένα επισφαλές περιβάλλον όπου κυριαρχούν οι κοινωνικές διακρίσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός. (United Nations, 1995: 57)

Αξίζει να σημειωθεί, ότι δεν υπάρχει σαφής ορισμός για το πώς μπορεί κάποιος να ξεχωρίσει την φτώχεια από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σύμφωνα με τους Howard et. al. (1998:18), η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρονται στην έλλειψη υλικών αγαθών ή σε μια αδυναμία πραγματοποίησης ενεργειών τα οποία θεωρούνται αναγκαία από την κοινωνία ως σύνολο. Η πραγματικότητα δείχνει ότι οι δύο αυτές έννοιες αντιμετωπίζονται ως ταυτόσημες, καθώς η αντίληψη για τη φτώχεια αφορά τις ευκαιρίες που κάποιοι άνθρωποι δεν έχουν, ενώ ο μέσος πολίτης έχει αυτή τη δυνατότητα.

3.1.2 Παρακολούθηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Τον Φεβρουάριο του 1999, η έκθεση του New Policy Institute (NPI) υπό τον τίτλο «*Monitoring Labour's Inheritance*» (παρακολούθηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: η κληρονομιά των εργατικών), χρηματοδοτήθηκε από το ίδρυμα Joseph Rowntree και είχε ως στόχο να αποτελέσει υπόδειγμα για τη σύνταξη, σε τακτά χρονικά διαστήματα, επίσημων εκθέσεων για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η έκθεση βασίζεται σε 46 βασικούς δείκτες που ομαδοποιούνται σε έξι

κεφάλαια. Στον παρακάτω πίνακα (3.1.), εμφανίζονται οι δείκτες της έκθεσης. *Ειδικότερα:* (Howarth et. al. 1998)

Πίνακας 3.1. Οι δείκτες για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό της έκθεσης NPI

ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΕΝΗΛΙΚΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Χάσμα μεταξύ χαμηλού και διαμέσου εισοδήματος. ✓ Άτομα με εισόδημα χαμηλότερο του 50% του μέσου εισοδήματος. ✓ Αριθμός ατόμων που λαμβάνουν επιδόματα. ✓ Άτομα με περιοδικά χαμηλό εισόδημα. ✓ Δηλωμένη δυσκολία να τα βγάλει πέρα κανείς οικονομικά. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Άτομα που αναζητούν αμειβόμενη εργασία. ✓ Νοικοκυριά με μέλη που δεν έχουν εργασία για δύο ή περισσότερα χρόνια. ✓ Χαμηλόμισθοι. ✓ Με επισφαλή θέση εργασίας. ✓ Χωρίς πρόσβαση σε κατάρτιση. ✓ Πρόωροι θάνατοι. ✓ Με μακροχρόνια ασθένεια ή αναπηρία που θέτει περιορισμούς. ✓ Κατάθλιψη.
Παιδιά	Ηλικιωμένοι
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά με κανένα εργαζόμενο μέλος. ✓ Παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα κάτω του 50% του μέσου εισοδήματος. ✓ Θάνατοι από ατυχήματα. ✓ Μόνιμα αποκλεισμένοι από το σχολείο. ✓ Παιδιά χωρισμένων οικογενειών. ✓ Γεννήσεις από μητέρες που συνέβαλαν σε ηλικία μικρότερη των 16 ετών. ✓ Παιδιά σε ιδρύματα νεαρών παραβατών. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Συνταξιούχοι χωρίς άλλες πηγές εισοδήματος εκτός της κρατικής σύνταξης. ✓ Δαπάνες για είδη πρώτης ανάγκης. ✓ Με μακροχρόνια ασθένεια ή αναπηρία που θέτει περιορισμούς. ✓ Με αίσθημα αγωνίας και ανασφάλειας. ✓ Βοήθεια από κοινωνικές υπηρεσίες για διαβίωση στο σπίτι. ✓ Χωρίς τηλέφωνο.

Πίνακας 3.1. (συνέχεια)

ΝΕΟΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Άνεργοι. ✓ Χαμηλόμισθοι. ✓ Με επίδομα λόγω μεγάλης οικονομικής ανέχειας. ✓ Νεοεισελθόντες σε πρόγραμμα απεξάρτησης από ουσίες. ✓ Αυτοκτονίες. ✓ Χωρίς βασικά προϊόντα (στην ηλικία των 19 ετών). ✓ Με καταγεγραμμένη εγκληματική δραστηριότητα (στην ηλικία των 23 ετών).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Πόλωση της εργασίας. ✓ Έξοδα μετακινήσεων των φτωχότερων σε σχέση με το μέσο εισόδημα. ✓ Νοικοκυριά χωρίς λογαριασμό τράπεζας ή στεγαστικής εταιρείας. ✓ Μη συμμετοχή σε κοινωνικές οργανώσεις. ✓ Μη ικανοποίηση από την ποιότητα περιβάλλοντος της γειτονιάς. ✓ Έκθεση στο έγκλημα. ✓ Σπίτια χωρίς κεντρική θέρμανση. ✓ Νοικοκυριά σε προσωρινή στέγαση. ✓ Υπερβολικά υψηλή πυκνοκατοίκηση.

Πηγή: Howarth et. al. (1998)

Σύμφωνα με τον πίνακα (3.1.), της έκθεσης NPI, ο πληθυσμός χωρίζεται ανάλογα με την ηλικία του σε τέσσερα κεντρικά κεφάλαια:

- (1) Παιδιά κάτω των 16 ετών.
- (2) Νέοι ενήλικες, από 16 έως 24 ετών.
- (3) Ενήλικες, από 25 ετών έως την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης τους και
- (4) Ηλικιωμένοι.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στη φτώχεια και το χαμηλό εισόδημα και το τελευταίο ασχολείται με τις κοινότητες. Τα κεφάλαια αυτά περιλαμβάνουν δείκτες που αφορούν διάφορα θέματα, όπως η υγεία, η εκπαίδευση, η πρόσβαση σε υπηρεσίες, καθώς και η διανομή εισοδήματος. Επίσης, μέσω της έκθεσης αυτής εξάγονται τα κατάλληλα συμπεράσματα για το πλήθος των ατόμων που επηρεάστηκαν τον τελευταίο χρόνο από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

3.2 ΟΟΣΑ

3.2.1 Ο Οικονομικός Οργανισμός Συνεργασίας και Ασφάλειας

Ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ), ιδρύθηκε το 1947 στις ΗΠΑ, για τη χρηματοδότηση του σχεδίου Μάρσαλ που στόχευε στην ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Με την συνεργασία αυτή οι εθνικές κυβερνήσεις αναγνώρισαν την αλληλεξάρτηση των οικονομιών τους, γεγονός που άνοιξε το δρόμο για μια νέα εποχή συνεργασίας. Η επιτυχία αυτής της προσπάθειας, οδήγησε και άλλες χώρες όπως ο Καναδάς και οι ΗΠΑ να συμμετέχουν ως μέλη του ΟΕΟΣ, κατά την υπογραφή της νέας Σύμβασης του ΟΟΣΑ στις 14 Δεκεμβρίου του 1960. Εντέλει, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), επίσημα γεννήθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 1961, όταν η σύμβαση τέθηκε σε ισχύ.

Σήμερα, 34 χώρες μέλη του ΟΟΣΑ εντοπίζουν, αναλύουν και συζητούν τα προβλήματα τους, προωθώντας τις κατάλληλες πολιτικές για την επίλυσή τους. Μέσω του διαλόγου αυτού, ο εθνικός πλούτος των ΗΠΑ έχει σχεδόν τριπλασιαστεί, με βάση το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανά κεφαλή του πληθυσμού. Άλλες χώρες του ΟΟΣΑ έχουν δει παρόμοια, και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη πιο εντυπωσιακά αποτελέσματα.

Παράλληλα, οι άλλοτε φτωχές χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία έχουν αναδειχθεί ως οι νέες οικονομικές υπερδυνάμεις. Επιπλέον, οι περισσότερες από τις χώρες που αποτελούσαν μέρος του πρώην σοβιετικού μπλοκ, είτε έχουν ενταχθεί στον ΟΟΣΑ ή ακολουθούν τα εγκεκριμένα πρότυπα και αρχές του οργανισμού για την επίτευξη των κοινών στόχων. Η Ρωσία βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις για να γίνει μέλος του ΟΟΣΑ, ενώ έχουν αναπτυχθεί έντονες σχέσεις με τη Βραζιλία, την Κίνα, την Ινδία, την Ινδονησία και τη Νότια Αφρική μέσω της «ενισχυμένης δέσμευσης» του προγράμματος του ΟΟΣΑ.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, στον ΟΟΣΑ ανήκουν οι 40 χώρες που αντιπροσωπεύουν το 80% του παγκόσμιου εμπορίου και των επενδύσεων, δίνοντας ένα καίριο ρόλο στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η παγκόσμια οικονομία. (OECD, 2011)

3.2.2 Στόχοι και δράση

Ο ΟΟΣΑ, παρέχει ένα περιβάλλον όπου οι κυβερνήσεις μπορούν να συγκρίνουν εφαρμογές πολιτικής, να βρουν απαντήσεις στα κοινά προβλήματα, να προσδιορίσουν τις καλές πρακτικές και να συντονίσουν τις εσωτερικές και διεθνείς πολιτικές. Είναι φόρουμ όπου η όμοια πίεση μπορεί να ενεργήσει ως ισχυρό κίνητρο για να βελτιώσει την πολιτική και να εφαρμόσει το «μαλακό νόμο» - μη δεσμευτικά όργανα που μπορούν περιστασιακά να οδηγήσουν στις δεσμευτικές συνθήκες.

Οι ανταλλαγές μεταξύ των κυβερνήσεων του Ο.Ο.Σ.Α. ρέουν από τις πληροφορίες και την ανάλυση που παρέχονται από την γραμματεία στο Παρίσι (η μόνιμη έδρα του οργανισμού). Η γραμματεία συλλέγει στοιχεία, παρακολουθεί τις τάσεις και αναλύσεις, καθώς και τις προβλέψεις οικονομικής ανάπτυξης. Επίσης ερευνούνται οι κοινωνικές αλλαγές ή πιθανά εξελισσόμενα σενάρια στο εμπόριο, το περιβάλλον, η γεωργία, η τεχνολογία, τη φορολογία και διάφορα άλλα πεδία.

Κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, ο ΟΟΣΑ είχε αντιμετωπίσει μια σειρά οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων εμβαθύνοντας περαιτέρω τη σχέση και δέσμευσή του με τις επιχειρήσεις, τα συνδικάτα και άλλους αντιπροσώπους της κοινωνίας. Οι διαπραγματεύσεις του ΟΟΣΑ αφορούν την φορολογία μεταφοράς καθώς και την τιμολόγηση προϊόντων. Με άλλα λόγια ο οργανισμός έχει προετοιμάσει το έδαφος για τις διμερείς φορολογικές συνθήκες σε όλο τον κόσμο. (Βικιπαιδεία, 18/11/2011)

3.2.3 Τα μέλη και τα μη μέλη του οργανισμού

Σήμερα, οι 34 χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ καλύπτουν όλο το κόσμο, από τη Βόρεια και τη Νότια Αμερική έως την Ευρώπη και την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Ο οργανισμός περιλαμβάνει πολλές από τις πιο προηγμένες χώρες του κόσμου, αλλά και αναδυόμενες χώρες όπως για παράδειγμα το Μεξικό, τη Χιλή και την Τουρκία. Συνεργάζεται, επίσης, στενά με τους αναδυόμενους γίγαντες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες στην Αφρική, την Ασία, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική.

Πίνακας 3.2. Τα μέλη του οργανισμού

1. Αυστραλία	10. Γαλλία	19. Κορέα	28. Σλοβενία
2. Αυστρία	11. Γερμανία	20. Λουξεμβούργο	29. Ισπανία
3. Βέλγιο	12. Ελλάδα	21. Μεξικό	30. Σουηδία
4. Καναδάς	13. Ουγγαρία	22. Ολλανδία	31. Ελβετία
5. Χιλή	14. Ισλανδία	23. Νέα Ζηλανδία	32. Τουρκία
6. Τσεχική Δημοκρατία	15. Ιρλανδία	24. Νορβηγία	33. Ηνωμένο Βασίλειο
7. Δανία	16. Ισραήλ	25. Πολωνία	34. Ηνωμένες Πολιτείες
8. Εσθονία	17. Ιταλία	26. Πορτογαλία	
9. Φινλανδία	18. Ιαπωνία	27. Δημοκρατία της Σλοβακίας	

Πηγή: OECD, (2011)

Τον Μάιο του 2007, οι χώρες του ΟΟΣΑ συμφώνησαν να προσκαλέσουν τη Χιλή, την Εσθονία, το Ισραήλ, τη Ρωσία και τη Σλοβενία για να αρχίσουν συζητήσεις για την ένταξη τους στον οργανισμό, ενώ ενισχύθηκε η δέσμευση με την Βραζιλία, την Κίνα, την Ινδία, την Ινδονησία και τη Νότια Αφρική. Ενώ η ενίσχυση της δέσμευσης διαφέρει από την προσχώρηση στον ΟΟΣΑ, υπάρχει η δυνατότητα στο μέλλον να οδηγήσει στην ένταξη. Η έγκριση του λεγόμενου «οδικού χάρτη» σηματοδότησε την έναρξη των ενταξιακών συνομιλιών με τη Χιλή, την Εσθονία, Ισραήλ, Ρωσία και Σλοβενία.

Η ενταξιακή διαδικασία είναι πολύπλοκη και μπορεί να διαρκέσει μεγάλο χρονικό διάστημα, δεδομένου ότι περιλαμβάνει μια σειρά παραμέτρων για να εκτιμήσει την ικανότητα μιας χώρας να ανταποκριθεί στις προδιαγραφές του ΟΟΣΑ σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής.

3.3 Στατιστικά στοιχεία για την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στις χώρες του ΟΟΣΑ

3.3.1 Η ανεργία στις χώρες του ΟΟΣΑ

Στον παρακάτω πίνακα (3.3.), θα μελετηθεί το ποσοστό ανεργίας στις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ, για το έτος 2010, από την ηλικία των 25 έως των 54 ετών. Τα στοιχεία έχουν ως εξής:

Πίνακας 3.3. Η ανεργία στις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ (από 25 έως 54 ετών)

<u>Χώρες</u>	<u>Έτη</u>	
	<u>2009</u>	<u>2010</u>
Αυστραλία	4.5	4.0
Αυστρία	4.2	4.0
Βέλγιο	6.8	7.3
Καναδάς	7.1	6.9
Χιλή	8.5	7.1
Τσεχία	5.9	6.4
Δανία	5.2	6.6
Εσθονία	12.9	15.2
Φιλανδία	6.6	6.9
Γαλλία	7.7	8.0
Γερμανία	7.3	6.6
Ελλάδα	8.9	12.0
Ουγγαρία	9.1	10.4
Ισλανδία	6.2	6.3
Ιρλανδία	10.8	12.6
Ισραήλ	6.9	6.0
Ιταλία	7.0	7.6
Ιαπωνία	4.9	4.9
Κορέα	3.6	3.6
Λουξεμβούργο	4.2	3.9
Μεξικό	4.2	4.6
Ολλανδία	2.9	3.6
Νέα Ζηλανδία	4.4	4.9
Νορβηγία	2.5	3.1
Πολωνία	6.9	8.3
Πορτογαλία	9.3	10.7

Σλοβακία	<i>10.8</i>	<i>12.8</i>
Ισπανία	<i>16.5</i>	<i>18.6</i>
Σουηδία	<i>6.2</i>	<i>6.1</i>
Ελβετία	<i>3.7</i>	<i>4.0</i>
Τουρκία	<i>12.3</i>	<i>10.4</i>
Ηνωμένο Βασίλειο	<i>6.1</i>	<i>6.1</i>
ΗΠΑ	<i>8.3</i>	<i>8.6</i>
Σλοβενία	<i>5.3</i>	<i>7.0</i>

Πηγή: OECD. Stat Extracts

Από την μελέτη του παραπάνω πίνακα (3.3.), εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι χώρες που αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα τόσο το 2009 όσο και το 2010 είναι η Εσθονία και η Τουρκία, η οποία όμως μείωσε το ποσοστό της ανεργίας κατά 1.9 μονάδες το 2010 σε σχέση με το 2009. το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας από όλες τις χώρες/μέλη που ανήκουν στον ΟΟΣΑ, το κατέχει η Ισπανία, στην οποία η ανεργία αυξήθηκε κατά 2.1 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2009 φθάνοντας το 18.6%/.

Τα τελευταία επίσημα στοιχεία του οργανισμού, για το μέσο όρο της ανεργίας στις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ, δείχνουν, ότι αυξήθηκε και έφτασε στο 8,3% τον Οκτώβριο, από 8,2% τον Σεπτέμβριο του 2011. Αναλυτικότερα, τον Οκτώβριο του 2011, 45,1 εκ. άνθρωποι ήταν άνεργοι στο σύνολο της περιοχής του ΟΟΣΑ, δηλαδή, 1,5 εκ. λιγότεροι από τον Οκτώβριο του 2010, αλλά περισσότεροι κατά 14,1 εκ. από τον Οκτώβριο του 2007. Παράλληλα, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας από τις χώρες του ΟΟΣΑ αντιμετωπίζει η Ισπανία, καθώς έχει φτάσει στο 22,8% (με μηνιαία αύξηση 0,3%, τον Οκτώβριο), από μόλις 7,9% στα μέσα του 2007. Στη Γερμανία, η ανεργία μειώθηκε κατά 0,3% και έφτασε στο 5,5%, ενώ μείωση της ανεργίας σημειώθηκε και στις ΗΠΑ, κατά 0,4% και διαμορφώθηκε στο 8,6%. Τέλος, στον Καναδά η ανεργία σημείωσε οριακή άνοδο κατά 0,1% με αποτέλεσμα να φτάσει στο 7,4%. (On air 24, 13/12/2011)

3.3.2 Η παιδική φτώχεια στις χώρες του ΟΟΣΑ

Το πλήθος των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ανεπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ, έχουν την προέλευσή τους στην φτώχεια και τις στερήσεις που σηματοδεύουν τα παιδιά των χωρών αυτών. Η πραγματικότητα αυτή καταγράφεται στους νόμους και της διατάξεις του κράτους, και αποδεικνύεται έμπρακτα τόσο με τα στατιστικά δεδομένα όσο και στην καθημερινή πραγματικότητα εκατομμυρίων παιδιών. Στον παρακάτω πίνακα (3.4.), θα προβληθεί η αναλογία της παιδικής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στις ανεπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ σε 30 κράτη του οργανισμού. (OECD, 2009)

Πίνακας 3.4. Στατιστικά στοιχεία για την παιδική φτώχεια σε 30 χώρες του ΟΟΣΑ (2009)

Χώρες	Παιδική φτώχεια (%)
Αυστραλία	<i>15</i>
Αυστρία	<i>5</i>
Βέλγιο	<i>11</i>
Καναδάς	<i>14</i>
Τσεχία	<i>18</i>
Δανία	<i>2</i>
Φιλανδία	<i>4</i>
Γαλλία	<i>10</i>
Γερμανία	<i>16</i>
Ελλάδα	<i>26</i>
Ουγγαρία	<i>20</i>
Ισλανδία	<i>8</i>
Ιρλανδία	<i>17</i>
Ιταλία	<i>19</i>
Ιαπωνία	<i>22</i>
Κορέα	<i>13</i>
Λουξεμβούργο	<i>3</i>
Μεξικό	<i>29</i>
Ολλανδία	<i>9</i>
Νέα Ζηλανδία	<i>21</i>

Πίνακας 3.4. (συνέχεια)

Νορβηγία	<i>1</i>
Πολωνία	28
Πορτογαλία	25
Σλοβακία	27
Ισπανία	24
Σουηδία	6
Ελβετία	7
Τουρκία	30
Ηνωμένο Βασίλειο	12
Η.Π.Α.	23

Πηγή: OECD, (2009)

Από την μελέτη του παραπάνω πίνακα, φαίνεται τα επίπεδα παιδικής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού κυμαίνονται από 1 έως 3% και σε κάποιες χώρες πάνω από 25%. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα 30 κράτη/μέλη του ΟΟΣΑ παράγουν τα 2/3 των αγαθών και υπηρεσιών παγκοσμίως. Παράλληλα, οι τρεις χώρες με τα μικρότερα ποσοστά φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών από διάφορες δραστηριότητες είναι η Νορβηγία, η Δανία και το Λουξεμβούργο, ενώ οι ανεπτυγμένες χώρες που ανήκουν στον οργανισμό και έχουν τα υψηλότερα ποσοστά σε αυτές τις κατηγορίες είναι η Τουρκία, η Πολωνία και το Μεξικό.

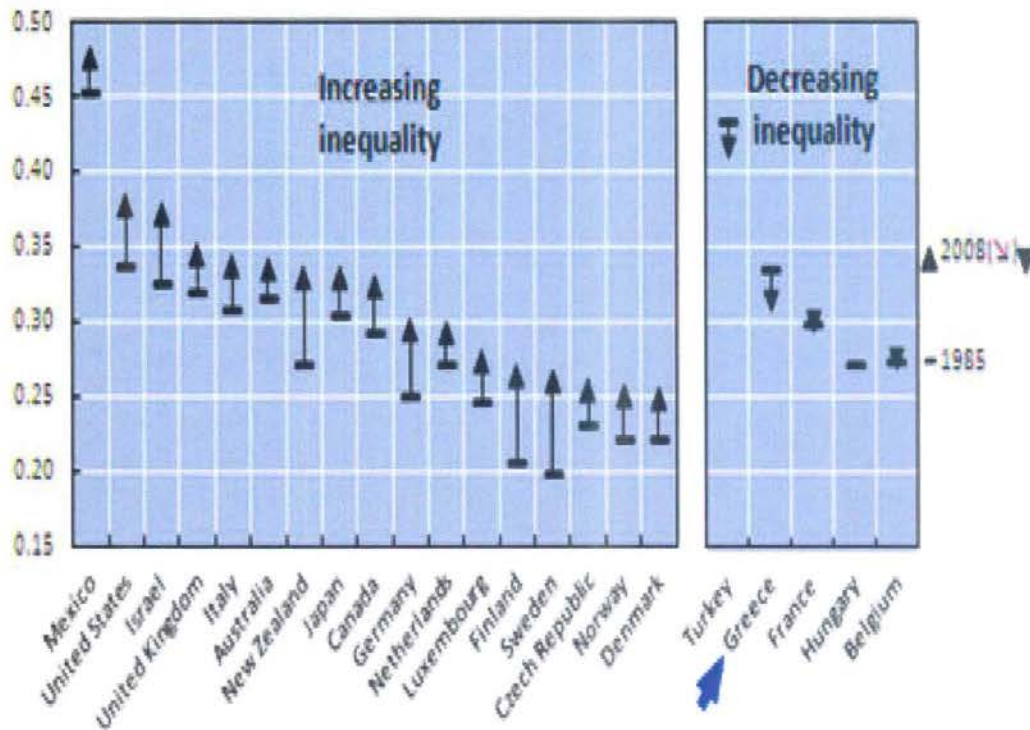
3.3.3 Η εισοδηματική ανισότητα στις χώρες του ΟΟΣΑ

Η έκθεση των αρμόδιων υπουργών Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΟΣΑ, έδειξε, ότι τις τελευταίες δεκαετίες διευρύνθηκε το διαφορά μεταξύ πλουσίων και φτωχών στις περισσότερες από τις χώρες-μέλη του οργανισμού. Φυσικά, αυτή η κατάσταση είναι αρνητική για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, ενώ υπάρχει ο κίνδυνος ακόμα περισσότεροι άνθρωποι να μείνουν πίσω σε συνθήκες μιας διαρκώς μεταβαλλόμενης παγκόσμιας οικονομίας. Η εισοδηματική ανισότητα αμβλύθηκε από το 2000 και στην Ελλάδα, η οποία βρίσκεται πλέον κοντά στον μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Η παρακάτω εικόνα (3.5.), εμφανίζει την πορεία της εισοδηματικής ανισότητας από τη δεκαετία του '80 έως τα τέλη του 2000.

Εικόνα 3.5. Η εισοδηματική ανισότητα στις χώρες του ΟΟΣΑ (1980-2008)

Figure 1. Income inequality increased in most OECD countries

Gini coefficients of income inequality, mid-1980s and late 2000s

Πηγή: Πανελλήνιος Σύλλογος Πτυχιούχων Ανώτατων-Ανώτερων Σχολών Εργαζόμενων ΕΛΤΑ, (2009)

Σε ορισμένες χώρες/μέλη του οργανισμού που παραδοσιακά διατηρούνταν μεγαλύτερη ισορροπία των εισοδημάτων, την τελευταία δεκαετία, παρατηρείται αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας σε χώρες όπως ο Καναδάς, η Σουηδία, η Δανία, η Γερμανία, η Νορβηγία, οι Η.Π.Α., η Ιταλία και η Φινλανδία. Το 2008, μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ, το εισόδημα του 10% των πλουσιότερων ήταν σχεδόν εννεαπλάσιο από εκείνο του 10% των φτωχότερων. Σε ορισμένες σκανδιναβικές και κεντροευρωπαϊκές χώρες το χάσμα είναι σαφώς μικρότερο, με το εισόδημα του 10% του πλουσιότερου πληθυσμού να είναι πενταπλάσιο του 10% του φτωχότερου. Σε αναδυόμενες χώρες, αντιθέτως, όπως το Μεξικό και η Χιλή, οι πλούσιοι έχουν 25πλάσια εισοδήματα από τους φτωχούς.

Ο γενικός διευθυντής του ΟΟΣΑ (Ανχελ Γκουρία), μελετώντας τα πορίσματα της παραπάνω μελέτης *επισήμανε* ότι:

- Η ανισότητα επιδεινώθηκε διότι τα πλούσια νοικοκυριά τα κατάφεραν να αντεπεξέλθουν πολύ καλύτερα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στα μεσαία και τα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια.
- Η φτώχεια των ηλικιωμένων περιορίστηκε, ενώ η φτώχεια των νέων και των οικογενειών με παιδιά οξύνθηκε. Πάντως η παιδική φτώχεια περιορίζεται, όταν οι μητέρες εργάζονται.
- Η εργασία μειώνει τη φτώχεια και ειδικά η επαρκώς αμειβόμενη εργασία.

Παράλληλα, ο ΟΟΣΑ, προτείνει να:

- Υιοθετηθούν πολιτικές, οι οποίες θα διευκολύνουν την πρόσβαση στην εργασία κάποιων συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, όπως οι γυναίκες και οι νέοι.
- Να προωθηθούν μέτρα εξισορρόπησης εργασίας-οικογένειας.
- Να στηριχθεί η ισότητα ανδρών-γυναικών στην απασχόληση.
- Να βελτιωθεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.
- Να μεταρρυθμιστεί η φορολογική πολιτική (κυρίως οι έμμεσοι φόροι) και
- Να προωθηθεί μια νέα πολιτική όσον αφορά τα κοινωνικά επιδόματα, που θα αφορούν τη δημόσια υγεία, την εκπαίδευση και τη στέγαση των φτωχότερων τμημάτων του πληθυσμού. (Πανελλήνιος Σύλλογος Πτυχιούχων Ανώτατων-Ανώτερων Σχολών Εργαζόμενων ΕΛΤΑ, 2009)

3.3.4 Το προσδόκιμο ζωής για την περίοδο 2005-2009

Η τελευταία ενημέρωση του οργανισμού, για τον μέσο όρο του προσδόκιμου διαβίωσης για τις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ, για το έτος 2009, αναλύεται στον παρακάτω πίνακα (3.6.).

Πίνακας 3.6. Προσδόκιμο ζωής για τις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ

<u>Χώρες</u>	<u>Έτος</u>
	<u>2009</u>
Αυστραλία	83,9
Αυστρία	83,2
Βέλγιο	-

Πίνακας 3.6. (συνέχεια)

Καναδάς	80,9
Χιλή	80,5
Τσεχία	81,1
Δανία	83,5
Εσθονία	84,4
Φιλανδία	83,8
Γαλλία	82,7
Γερμανία	77,9
Ελλάδα	83,3
Ουγγαρία	82,5
Ισλανδία	83,5
Ιρλανδία	-
Ισραήλ	86,4
Ιταλία	83,8
Ιαπωνία	83,3
Κορέα	77,6
Λουξεμβούργο	82,7
Μεξικό	82,7
Ολλανδία	83,2
Νέα Ζηλανδία	80
Νορβηγία	82,6
Πολωνία	78,7
Πορτογαλία	82,3
Σλοβακία	84,9
Ισπανία	83,4
Σουηδία	84,6
Ελβετία	76,1

Πίνακας 3.6. (συνέχεια)

Τουρκία	82,5
Ηνωμένο Βασίλειο	76
ΗΠΑ	80,6
Σλοβενία	82,3

Πηγή: OECD. Stat Extracts

Αξίζει να σημειωθεί, ότι δύο χώρες που ανήκουν στον οργανισμό όπως το Βέλγιο και η Ιρλανδία δεν είχαν καταθέσει τα στοιχεία για το προσδόκιμο ζωής των πολιτών τους. Από τις υπόλοιπες χώρες, η Σουηδία, η Σλοβακία και το Ισραήλ έχουν το υψηλότερο μέσο όρο διαβίωσης και ο οποίος κυμαίνεται στα 84 χρόνια. Παράλληλα, το χαμηλότερο μέσο όρο ζωής εντοπίζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ελβετία και στην Κορέα, με μέσο όρο ζωής τα 76 έτη.

3.3.5 Δείκτης ανθρώπινης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ (2011)

Ο δείκτης φτώχειας, θεωρείται ένας σύνθετος δείκτης ο οποίος υπολογίζει τις τρεις βασικές παραμέτρους του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, όπως είναι το *προσδόκιμο ζωής*, ο *αναλφαβητισμός* και η *αξιοπρεπή διαβίωση*. Με τη βοήθεια του προαναφερθέντος δείκτη εκδηλώνεται ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ο τύπος για τις χώρες του ΟΟΣΑ (εικόνα 3.7.), έχει ως εξής: (UNDR, 2011)

Εικόνα 3.7. Ο τύπος του δείκτη της φτώχειας για τις χώρες του ΟΟΣΑ

$$HPI-2 = \left[\frac{1}{4} (P_1^\alpha + P_2^\alpha + P_3^\alpha + P_4^\alpha) \right]^{\frac{1}{\alpha}}$$

Επεξήγηση των συμβόλων:

P1 = Προσδόκιμο ζωής (ελάχιστο 25 και μέγιστο 85 ετών)

P2 = Αναλφαβητισμός (0-100%)

P3 = Πληθυσμός κάτω από το όριο της φτώχειας (0-100%)

P4 = Μακροχρόνια ανεργία (ένας χρόνος ή και περισσότερο, 0-100%)

α = 3

Οι τιμές του δείκτη κυμαίνονται από το 0 (που είναι η ελάχιστη τιμή) έως το 1 που είναι το μέγιστο αποτέλεσμα. Στον παρακάτω πίνακα (3.8.), παρουσιάζεται ο Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (HPI - 2) για τις χώρες του ΟΟΣΑ για το έτος 2011.

Πίνακας 3.8. Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (HPI - 2) - 2011

Χώρες	Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (HPI - 2)
Αυστραλία	<i>0,929</i>
Αυστρία	<i>0,885</i>
Βέλγιο	<i>0,886</i>
Καναδάς	<i>0,908</i>
Τσεχία	<i>0,865</i>
Δανία	<i>0,895</i>
Φιλανδία	<i>0,882</i>
Γαλλία	<i>0,884</i>
Γερμανία	<i>0,905</i>
Ελλάδα	<i>0,861</i>
Ουγγαρία	<i>0,816</i>
Ισλανδία	<i>0,898</i>
Ιρλανδία	<i>0,901</i>
Ιταλία	<i>0,874</i>
Ιαπωνία	<i>0,901</i>
Κορέα	<i>0,897</i>
Λουξεμβούργο	<i>0,867</i>
Μεξικό	<i>0,770</i>
Ολλανδία	<i>0,910</i>
Νέα Ζηλανδία	<i>0,908</i>
Νορβηγία	<i>0,943</i>
Πολωνία	<i>0,813</i>
Πορτογαλία	<i>0,809</i>

Πίνακας 3.8. (συνέχεια)

Σλοβακία	<i>0,834</i>
Ισπανία	<i>0,878</i>
Σουηδία	<i>0,904</i>
Ελβετία	<i>0,903</i>
Τουρκία	<i>0,699</i>
Ηνωμένο Βασίλειο	<i>0,863</i>
Η.Π.Α.	<i>0,910</i>

Πηγή: UNDR, (2011)

Τα αριθμητικά στοιχεία του παραπάνω πίνακα δείχνουν ότι οι τρεις χώρες με τον υψηλότερο δείκτη είναι η Αυστραλία, η Νορβηγία, η Ολλανδία και οι ΗΠΑ. Επομένως, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης σε αυτές τις χώρες είναι εμφανώς καλύτερες από τις υπόλοιπες του ΟΟΣΑ. Στον αντίποδα, οι τρεις χώρες/μέλη του οργανισμού με τον χειρότερο δείκτη είναι η Τουρκία, το Μεξικό και η Πορτογαλία. Αυτό σημαίνει ότι αν και οι χώρες αυτές θεωρούνται ανεπτυγμένες πρέπει να κάνουν πολλά περισσότερα για να βελτιωθεί η διαβίωση των κατοίκων στις περιοχές αυτές.

3.3.6 Τα ποσά που δαπανούν οι χώρες του ΟΟΣΑ για την ενδυνάμωση των κοινωνικά ασθενέστερων

Τα δημόσια κοινωνικά έξοδα μετρούν το ποσό των πόρων που δεσμεύονται από την εκάστοτε κυβέρνηση και συντελούν στην κοινωνική υποστήριξη και υγεία. Όλα αυτά τα ποσά στοχεύουν στο να αποτραπεί η κοινωνική εξαθλίωση και να ενισχυθεί με τον τρόπο αυτό η κοινωνική δικαιοσύνη.

Την περίοδο 2007 - 2010, οι δημόσιες κοινωνικές δαπάνες, αφορούσαν κατά μέσο όρο το 19% του ΑΕΠ στις 34 χώρες/μέλη του ΟΟΣΑ. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν τα ποσοστά του ΑΕΠ που δαπάνησαν οι χώρες του ΟΟΣΑ, την περίοδο 2007-2010, για την προστασία των κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων.

Πίνακας 3.9. Κρατικά ποσά κοινωνικής υποστήριξης (2007-2010)

Χώρες	Ποσοστό του ΑΕΠ (%)
Αυστραλία	16,0
Αυστρία	26,4
Βέλγιο	26,3
Καναδάς	16,9
Χιλή	10,6
Τσεχία	18,8
Δανία	26,1
Εσθονία	13,0
Φιλανδία	24,9
Γαλλία	28,4
Γερμανία	25,2
Ελλάδα	21,3
Ουγγαρία	23,1
Ισλανδία	14,6
Ιρλανδία	16,3
Ισραήλ	15,5
Ιταλία	24,9
Ιαπωνία	18,7
Κορέα	7,5
Λουξεμβούργο	20,6
Μεξικό	7,2
Ολλανδία	20,1
Νέα Ζηλανδία	18,4
Νορβηγία	20,8
Πολωνία	20,0
Πορτογαλία	22,5
Σλοβακία	15,7
Σλοβενία	20,3
Ισπανία	21,6
Σουηδία	27,3
Ελβετία	18,5

Πίνακας 3.9. (συνέχεια)

Τουρκία	10,5
Ηνωμένο Βασίλειο	20,5
Η.Π.Α.	16,2

Πηγή: OECD Library, (2011)

Από τον πίνακα (3.8.), εξάγεται το συμπέρασμα ότι το Μεξικό και η Κορέα ξόδεψαν μεταξύ του 6 και 10% του ΑΕΠ, ενώ η Γαλλία και η Σουηδία ξόδεψαν περίπου 20 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερες. Τα υψηλά δημόσια έξοδα είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των ηπειρωτικών ευρωπαϊκών χωρών. Οι αγγλόφωνες χώρες, με εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο, έπεσαν κάτω του μετρίου των εξόδων του ΟΟΣΑ. Παρόλα αυτά, η ταξινόμηση των χωρών άλλαξε αρκετά όταν εξετάστηκαν τα καθαρά κοινωνικά έξοδα (που επιτρέπουν τους καθαρούς φόρους), με τις Ηνωμένες Πολιτείες, να σημειώνει μεγάλη άνοδο, διότι ανακατένειμε το φορολογικό της σύστημα. Τέλος, είναι αναγκαίο να σημειωθεί, ότι τα αυξημένα κοινωνικά έξοδα που παρατηρούνται σε κάποιες χώρες δεν δείχνουν να συμβάλλουν στις μειώσεις της εισοδηματικής ανισότητας. (OECD Library, 2011)

3.4 Κατανομή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ από τη δεκαετία του '80 έως τα μέσα της δεκαετίας του 2000

3.4.1 Χαρακτηριστικά στοιχεία της κατανομής του εισοδήματος του νοικοκυριού στις χώρες του ΟΟΣΑ

Τα δεδομένα έχουν ως εξής:

- I. Σε κάποιες χώρες/μέλη του οργανισμού η εισοδηματική κατανομή είναι πολύ πιο άνιση από ότι σε άλλες, ανεξάρτητα από τη μέθοδο που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της ανισότητας. Ο διαφορετικός δείκτης μέτρησης της ανισότητας επηρεάζει σε μικρό βαθμό έως και καθόλου την κατάταξη των χωρών.
- II. Στις χώρες/μέλη που το χάσμα των εισοδημάτων είναι μεγαλύτερο, η σχετική εισοδηματική φτώχεια είναι επίσης υψηλότερη, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις. Αυτό ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις και ανεξάρτητα από το αν η σχετική

φτώχεια προσδιορίζεται ως το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν με εισόδημα κατώτερο του 40, 50 ή 60% του μέσου εισοδήματος.

- III. Βάσει του μέσου εισοδήματος (50%), παρατηρείται ότι, τόσο η εισοδηματική ανισότητα όσο και ο αριθμός των φτωχών έχουν αυξηθεί δραματικά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Παράλληλα, αυτή η αύξηση έχει πλήξει τα 2/3 των χωρών/μελών του ΟΟΣΑ, χαρακτηρίζεται ως μέτρια, αλλά σημαντική (υπολογίζεται κατά μέσο όρο σε 2 περίπου μονάδες για το συντελεστή Gini και 1,5 μονάδες για τον αριθμό των φτωχών).
- IV. Η άνιση κατανομή του εισοδήματος αυξήθηκε σημαντικά από το 2000 και έπειτα στον Καναδά, τη Γερμανία, τη Νορβηγία, τις ΗΠΑ, την Ιταλία και τη Φιλανδία, ενώ μειώθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Μεξικό, την Ελλάδα και την Αυστραλία.
- V. Η αύξηση του εισοδηματικού χάσματος, οφείλεται στο γεγονός, ότι τα πλούσια νοικοκυριά τα πήγαν πολύ καλύτερα, εν συγκρίσει, με τις οικογένειες της μεσαίας τάξης και αυτές που βρίσκονται στα κατώτερα εισοδηματικά κλιμάκια.
- VI. Παράλληλα, αυξήθηκε η παιδική φτώχεια και η φτώχεια που παρατηρείται στους νέους ανθρώπους, ενώ η εισοδηματική φτώχεια της τρίτης ηλικίας βαίνει καθοδικά.
- VII. Στις χώρες με υψηλό μέσο εισόδημα και μεγάλη διασπορά εισοδήματος, όπως για παράδειγμα στις ΗΠΑ, το επίπεδο διαβίωσης των φτωχών ανθρώπων μπορεί να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο που παρατηρείται σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, όπου το εισόδημα είναι χαμηλότερο αλλά η διασπορά εισοδήματος είναι μικρότερη (πχ Σουηδία). Στον αντίποδα, στις χώρες όπως στην Ιταλία που υπάρχει χαμηλό μέσο εισόδημα και μεγάλη διασπορά εισοδήματος, το βιοτικό επίπεδο των πλούσιων ανθρώπων μπορεί να είναι υψηλότερο από αυτό των πλουσίων που ζουν σε άλλες χώρες όπου το μέσο εισόδημα είναι υψηλότερο αλλά η διασπορά εισοδήματος είναι μικρότερη (πχ Γερμανία). (OECD, 2008: 5-6)

3.4.2 Παράγοντες που επέφεραν αλλαγές στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια με την πάροδο του χρόνου

Οι παράγοντες αυτοί αναλύονται στη συνέχεια:

- I. Μια από τις αιτίες που συντέλεσαν στη διεύρυνση της ανισότητας είναι η μεταβολή στη δομή του πληθυσμού. Η μεταβολή αυτή αντικατοπτρίζει την αύξηση του αριθμού των μονομελών νοικοκυριών παρά τη γήρανση του πληθυσμού.
- II. Σε όλες σχεδόν τις χώρες, που ανήκουν στον ΟΟΣΑ, διευρύνθηκε η ανισότητα των αποδοχών των εργαζομένων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι υψηλόμισθοι εργαζόμενοι συνεχίζουν να λαμβάνουν ακόμα υψηλότερους μισθούς. Επιπρόσθετα, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, οι τεχνολογικές αλλαγές που ευνοούν την εξειδικευμένη εργασία και οι πολιτικές και οι θεσμοί της αγοράς εργασίας πιθανόν να συνέβαλαν σε αυτό το αποτέλεσμα.
- III. Η εισοδηματική ανισότητα, εξαιτίας των μεγαλύτερων μισθών αντισταθμίστηκε από την αύξηση της απασχόλησης. Επιπλέον, τα ποσοστά απασχόλησης των λιγότερο μορφωμένων ατόμων έχουν μειωθεί και η ανεργία στα νοικοκυριά παραμένει υψηλή.
- IV. Η εισοδηματική ανισοκατανομή λόγω του κεφαλαίου και της αυτοαπασχόλησης είναι πολύ μεγάλη και η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε την τελευταία δεκαετία. Οι προαναφερθέντες εξελίξεις αποτελούν μια κύρια αιτία διεύρυνσης των εισοδηματικών ανισοτήτων.
- V. Η εργασία είναι ένα μέτρο πολύ αποτελεσματικό για την αντιμετώπιση φαινομένου της φτώχειας και παρατηρείται ότι τα ποσοστά φτώχειας στα νοικοκυριά ανέργων είναι σχεδόν έξι φορές υψηλότερα από ότι στις οικογένειες εργαζομένων.
- VI. Μπορεί η εργασία να είναι ένα αποτελεσματικό μέτρο για την αντιμετώπιση της φτώχειας αλλά από μόνη της δεν μπορεί να επιλύσει το πρόβλημα. Πάνω από το ήμισυ όλων των φτωχών ανθρώπων στις χώρες του ΟΟΣΑ είναι μέλη νοικοκυριών που έχουν κάποιες αποδοχές, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού λίγων ωρών εργασίας κατά τη διάρκεια του έτους ή και εξαιτίας των χαμηλών μισθών τους. Η μείωση της φτώχειας των εργαζομένων πολλές φορές απαιτεί την παροχή επιδομάτων στην εργασία που συμπληρώνουν τις αποδοχές. (OECD, 2008: 6-7)

3.4.3 Διδάγματα από την εξέταση ευρύτερων μετρήσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Τα διδάγματα αναλύονται παρακάτω:

- I. Οι κοινωφελείς υπηρεσίες όπως είναι η εκπαίδευση και η υγεία κατανέμονται πιο ισότιμα από ότι το εισόδημα, έτσι ώστε η υπαγωγή τους σε μια ευρύτερη έννοια οικονομικών πόρων να μειώνει την ανισότητα, αν και με μερικές αλλαγές στην κατάταξη των χωρών.
- II. Οι φόροι κατανάλωσης διευρύνουν την ανισότητα σε μικρότερο βαθμό από ότι προκαλεί η άμβλυνση που οφείλεται στο συνυπολογισμό των κοινωφελών υπηρεσιών.
- III. Ο πλούτος των νοικοκυριών είναι κατανεμημένος πολύ πιο άνισα από ότι το εισόδημα και μερικές χώρες με μικρότερη εισοδηματική ανισότητα αναφέρουν μεγαλύτερη ανισοκατανομή του πλούτου. Το παραπάνω συμπέρασμα αυτό εξάγεται από το δείκτη μέτρησης που χρησιμοποιείται, το σχεδιασμό της έρευνας και τον αποκλεισμό μερικών τύπων περιουσιακών στοιχείων για τη βελτίωση της συγκρισιμότητας.
- IV. Το εισόδημα και η καθαρή αξία είναι δύο έννοιες στενά συνυφασμένες. Τα άτομα με χαμηλό εισόδημα έχουν λιγότερα περιουσιακά στοιχεία σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό και η καθαρή αξία στην ομάδα αυτή είναι εν γένει χαμηλότερη από το ήμισυ της αντίστοιχης του συνόλου του πληθυσμού.
- V. Η υλική στέρηση είναι μεγαλύτερη στις χώρες όπου η σχετική εισοδηματική φτώχεια είναι υψηλή αλλά και στις χώρες με χαμηλό μέσο εισόδημα. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι η εισοδηματική φτώχεια παραγνωρίζει τις δυσχέρειες στις χώρες με χαμηλό μέσο εισόδημα.
- VI. Οι ηλικιωμένοι έχουν υψηλότερη καθαρή αξία και μικρότερη υλική στέρηση από ότι οι νέοι άνθρωποι. Το συμπέρασμα αυτό υποδηλώνει ότι ο υπολογισμός της φτώχειας των ηλικιωμένων με βάση μόνο το χρηματικό εισόδημα μεγαλοποιεί το μέγεθος των δυσχερειών που αντιμετωπίζει η ομάδα αυτή.
- VII. Ο αριθμός των ανθρώπων που είναι φτωχοί για τρία συναπτά έτη είναι σχετικά μικρός στην πλειονότητα των χωρών, όμως τα άτομα που έχουν χαμηλό εισόδημα κάποια στιγμή σε αυτό το χρονικό διάστημα αυξάνονται. Οι χώρες όπου τα ποσοστά φτώχειας βάσει του ετήσιου εισοδήματος είναι υψηλά

και κατατάσσονται σε χειρότερη θέση με βάση το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε κατάσταση εμμονής φτώχειας ή φτώχειας σε κάποια δεδομένη στιγμή.

- VIII. Η μετάπτωση στη φτώχεια αντικατοπτρίζει κυρίως γεγονότα που σχετίζονται με την οικογένεια και την εργασία. Τα γεγονότα που αφορούν την οικογένεια είναι πολύ σημαντικά για τους πρόσκαιρα φτωχούς, ενώ η περικοπή του εισοδήματος που προέρχεται από μεταβιβάσεις (πχ λόγω των αλλαγών στα κριτήρια εκλεξιμότητας για τη χορήγηση επιδόματος) είναι πιο σημαντική για αυτούς που ζουν σε κατάσταση φτώχειας επί δύο συναπτά έτη.
- IX. Η κοινωνική κινητικότητα είναι γενικά υψηλότερη στις χώρες όπου η εισοδηματική ανισότητα είναι μικρότερη και αντίστροφα. Στην πράξη, η προαγωγή της ισότητας των ευκαιριών πρέπει να συμβαδίζει με την προώθηση της ισότητας των αποτελεσμάτων. (OECD, 2008: 7-8)

Κεφάλαιο 4^ο: Η μεθοδολογία της έρευνας

4.1 Ο τρόπος συγγραφής της έρευνας

4.1.1 Η έρευνα της παρούσας εργασίας

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία μπορεί να προσδιορισθεί σαν μια συστηματική και οργανωμένη προσπάθεια να διερευνηθεί το θεωρητικό και το ποσοτικό σκέλος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού που αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς στις χώρες του ΟΟΣΑ. *Η παρούσα διατριβή ολοκληρώθηκε σύμφωνα με τους τέσσερις όρους της ερευνητικής διαδικασίας και οι οποίοι είναι οι εξής:*

- 1) Είναι οργανωμένη, ούτως ώστε να κάνει την καλύτερη χρήση των δευτερογενών πόρων που διαθέτει.
- 2) Είναι συστηματική για να δημιουργήσει ένα αξιόπιστο αποτέλεσμα.
- 3) Είναι κριτική σε ερευνητικές μεθόδους που αφορούν τα φαινόμενα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, προκειμένου να διατηρήσει μια ισορροπημένη και αντικειμενική προοπτική για το εξεταζόμενο πρόβλημα.
- 4) Είναι ωφέλιμη και απευθύνεται σε ένα ειδικό θέμα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ με αριθμητικά δεδομένα, ούτως ώστε να υπάρχει ένας συγκεκριμένος στόχος για την ερευνητική δραστηριότητα.

Σκοπός έρευνας

Περίληπτικά, ο σκοπός της παρούσης διατριβής, στοχεύει μεμονωμένα ή συνδυασμένα ώστε:

- Να αναθεωρήσει και να συνθέσει την υπάρχουσα γνώση.
- Να διερευνήσει την υπάρχουσα κατάσταση και
- Να δημιουργήσει νέα γνώση για το θεωρητικό υπόβαθρο των εννοιών της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και να διερευνηθούν οι συνέπειες της στις εξεταζόμενες χώρες του ΟΟΣΑ.

4.1.2 Ο τύπος της έρευνας και οι πηγές πληροφόρησης της εργασίας

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε έχει σχέση με τη μορφή και την διερεύνηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Χαρακτηρίζεται ως μια διερευνητική έρευνα και τα βήματα που ακολουθήθηκαν για την ολοκλήρωση της είναι τα παρακάτω:

Βήμα 1^ο: Καθορισμός κριτηρίων/δεικτών εντοπισμού της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Διαμορφώθηκε ένα σύνολο στοιχείων που αποτέλεσε τη βάση για τον εντοπισμό των θεωρητικών και πρακτικών δεδομένων που αφορούν τις δύο αυτές έννοιες.

Βήμα 2: Έρευνα δευτερογενών πηγών

Σε επίπεδο δευτερογενούς έρευνας, διερευνήθηκαν λεπτομερώς όλες οι σχετικές μελέτες τόσο στην ελληνική όσο και στη διεθνή βιβλιογραφία, που αφορούν στον ορισμό και στη δράση των δύο αυτών φαινομένων.

Βήμα 3: Αποτελέσματα της μελέτης των δευτερογενών πηγών

Στη συνέχεια, τα συμπεράσματα της δευτερογενούς έρευνας αξιοποιήθηκαν προκειμένου να προκύψει το αποτέλεσμα της θεωρητικής και πρακτικής βάσης της παρούσης διατριβής.

Αναλυτικότερα, βασική επιδίωξη της έρευνας, αποτελεί ο εντοπισμός και η διερεύνηση στοιχείων μέσω της συλλογής των δευτερογενών δεδομένων. Για τη συλλογή δευτερογενών στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν οι διάφορες πηγές που προέκυψαν από τη μελέτη της ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας και οι διάφορες μελέτες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Αναλυτικότερα, αποτυπώθηκαν οι σχετικοί ορισμοί, τα διακριτά πεδία εφαρμογής τους, τα κυριότερα χαρακτηριστικά τους, αλλά και τα θεωρητικά μοντέλα που έχουν κατά καιρούς παρουσιαστεί από διάφορους σχετικούς συγγραφείς με το θέμα. Για την απεικόνιση των δεδομένων αυτών χρησιμοποιήθηκαν πίνακες και εν συνεχεία πραγματοποιήθηκε η θεωρητική ανάλυση τους.

Ο κύριος σκοπός της θεωρητικής προσέγγισης της εργασίας είναι να αναζητηθούν απόψεις αλλά και τάσεις γύρω από το εξεταζόμενο θέμα (φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις χώρες του ΟΟΣΑ), με γνώμονα να κατανοηθεί η σπουδαιότητα της εξεταζόμενης έννοιας και να δοθούν απαντήσεις για το ποιες χώρες μαστίζονται από τα δύο αυτά κοινωνικά φαινόμενα και ποιες είναι οι συνέπειες στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων που κατοικούν σε αυτές τις χώρες.

4.1.3 Οι δυσκολίες εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας

Η εκπόνηση της παρούσης διατριβής προϋπόθετε σοβαρότητα, συστηματική προσπάθεια, αφιέρωση σημαντικού χρόνου, γνώση, εμπειρία, ακρίβεια, τάξη, συνέπεια και κυρίως υπομονή. Προφανώς, κάθε ένα από τα προαναφερθέντα βασικά στάδια, τα οποία κατά κανόνα απαιτείται να ακολουθηθούν για την ολοκλήρωση της διερευνητικής διατριβής, είναι σημαντικά και συμβάλλουν ουσιαστικά στην επιτυχημένη διεξαγωγή και ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας.

Ωστόσο, το στάδιο που αναφέρεται στην διατύπωση και την ανάπτυξη του θέματος ήταν αρκετά δύσκολο, διότι θα έπρεπε να αναλυθούν και να γραφτούν οι κυριότερες θεωρίες των δύο αυτών εννοιών και να μελετηθεί κατά πόσο έχει επηρεάσει τις χώρες του ΟΟΣΑ. Για το λόγο αυτό, υπάρχει η ανησυχία ότι τυχόν σχετικές ασάφειες και αδυναμίες ενδέχεται να προκαλέσουν σοβαρά προβλήματα στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και να χαθούν σημαντικές προσπάθειες και πολύτιμος χρόνος, απαραίτητος για την ολοκλήρωση όλων των σταδίων που είναι απαραίτητα να ακολουθηθούν για την διεκπεραίωση της εργασίας. *Οι κυριότερες δυσκολίες στην σύνταξη μεθοδολογίας της παρούσης διατριβής υπήρξαν οι εξής:*

- I. Η επιλογή και η οριοθέτηση του θεωρητικού αντικειμένου της εργασίας.
- II. Η συστηματική επιλογή, μελέτη, καταγραφή και αρχειοθέτηση των κύριων βιβλιογραφικών πηγών, ώστε να αποσαφηνισθούν: α) οι κύριες έννοιες, το περιεχόμενο και τα όρια του θέματος, και β) η μεθοδολογία για τη διερεύνησή του θέματος.
- III. Η επανεξέταση και η διατύπωση του θέματος με βάση τις γνώσεις από τη βιβλιογραφική έρευνα.
- IV. Η οριστική επιλογή της μεθοδολογίας.
- V. Η συγκέντρωση των στατιστικών στοιχείων, η ταξινόμηση και η αρχειοθέτησή τους.
- VI. Η καταχώρηση των στοιχείων στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και ο προσεκτικός έλεγχος για τυχόν λάθη καταχώρησης.
- VII. Η διαπίστωση του κατά πόσο οι βασικές υποθέσεις της έρευνας έχουν ή όχι επαληθευτεί.
- VIII. Η εξαγωγή των πρώτων αποτελεσμάτων και η ερμηνεία τους.
- IX. Η εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Συμπεράσματα

- Η ιδεολογία της ελεύθερης αγοράς επηρέασε την έξαρση του φαινομένου της φτώχειας σε ορισμένες χώρες του ΟΟΣΑ (και όχι μόνο), διότι, εισήγαγε μια νέα μορφή κρατικού παρεμβατισμού που αποτυπώνεται στην κατευθυνόμενη διαχείριση των δυνάμεων της αγοράς. Παράλληλα, η δημιουργία των παγκόσμιων οργανισμών οδήγησε στη δημιουργία κεκτημένων δικαιωμάτων των παγκόσμιων επιχειρήσεων και των χρηματοοικονομικών οργανισμών. Η διαδικασία επιβολής αυτών των διεθνών συμφωνιών παρακάμπτει τις δημοκρατικές διαδικασίες τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.
- Σε ότι αφορά τον κοινωνικό αποκλεισμό, ως έννοια ξεχωριστή από τη φτώχεια, περιλαμβάνει τη μείωση του αριθμού των παιδιών και νέων που εγκαταλείπουν το σχολείο (σχολικός αποκλεισμός), το φαινόμενο της πρόχειρης και ανεπαρκούς διανυκτέρευσης, την εγκληματικότητα, τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, την ανεργία, τη διάλυση της κοινότητας και την απομόνωση των εθνικών κοινοτήτων.
- Οι πλουσιότερες κυβερνήσεις, οι διεθνείς οργανισμοί και οι μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρείες αποτελούν τους κύριους υποκινητές των πολιτικών που βαραίνουν, διαιωνίζουν ή μειώνουν της φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι κυβερνήσεις των ισχυρότερων κρατών ενεργούν από μόνες τους αλλά και από κοινού, μέσω των διεθνών οργανισμών ή βοηθούμενες από τις ισχυρές εταιρείες για να επηρεάσουν τους όρους εμπορίου, την υπερπόντια βοήθεια, τις συνθήκες για τη χορήγηση δανείων και επιδοτήσεων και πολλές άλλες παραμέτρους.
- Οι προαναφερθέντες τρεις θεσμικοί φορείς (οι πλουσιότερες κυβερνήσεις, οι διεθνείς οργανισμοί και οι μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρείες), επηρεάζουν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, διότι οι δικές τους πολιτικές έχουν αντίκτυπο στην κρατική πρόνοια, στον περιορισμό της προοδευτικής φορολογίας, την εξασθένηση των εργασιακών δικαιωμάτων και την ενεργό υποστήριξη των ιδιωτικοποιήσεων.
- Απαραίτητη προϋπόθεση για την μείωση της φτώχειας στις χώρες του ΟΟΣΑ, είναι η ενίσχυση της κοινωνικής δύναμης των φτωχών χωρών και ομάδων. Επομένως, θα πρέπει να προταθούν κάποια μέτρα δράσης και να διατυπωθούν κάποιες συστάσεις, καθώς και να παρακολουθείται στενά η πορεία εφαρμογής

τους στις χώρες/στόχους και να ενθαρρύνονται οι καλές πρακτικές μέσα από τη διάχυση των πληροφοριών και τη λειτουργία ενός παρατηρητηρίου εντός του οργανισμού.

- Κύριος προβληματισμός, αποτελεί το γεγονός, το κατά πόσο η δημιουργία μιας αξιακής βάσης αναφοράς μπορεί να δημιουργηθεί εντός του ΟΟΣΑ και να μεταθέσει το κέντρο βάρους της διακυβέρνησης από τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία προς τις αξίες της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της δημοκρατίας. Παρόλο που οι υφιστάμενες συνθήκες δεν δικαιολογούν μια αισιόδοξη προοπτική, παρά ταύτα, μπορούν να παρθούν ορισμένες πρωτοβουλίες εντός του οργανισμού με τη σύμφωνη γνώμη των χωρών/μελών, που θα διαφωτίσουν περισσότερο την κοινωνικοπολιτική διάσταση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και θα συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στην ανάδειξη εκείνων των πρωτοβουλιών για μια κοινωνική ρύθμιση του προβλήματος.
- Αποτελεί επιτακτική ανάγκη, να βρεθεί η κατάλληλη στρατηγική για τους μεγάλους θεσμικούς φορείς εθνικής και παγκόσμιας διακυβέρνησης, έτσι ώστε αυτοί να αναλάβουν ευρείας κλίμακας διαμορφωτική δράση για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών των φτωχών. Αυτό δεν μειώνει την ανάγκη μακροπρόθεσμων αλλαγών που πρέπει να συντελεστούν στον ΟΟΣΑ, σε θεσμούς, σχέσεις και ατομικές ενέργειες για να αντιμετωπιστούν οι πολλαπλές επιπτώσεις της υφιστάμενης μεταβατικής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
- Τα επιχειρήματα που είναι υπέρ των μακροπρόθεσμων αλλαγών περιλαμβάνουν την ανάπτυξη μιας εναλλακτικής λύσης με επίκεντρο το δικαίωμα στην εργασία (και τα διακαιώματα εντός της εργασίας), το δικαίωμα για απολαβές που εξασφαλίζουν ένα ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, τον έλεγχο και τη ρύθμιση της ιδιωτικοποίησης μέσω των ισχυρών δημόσιων υπηρεσιών, την προοδευτική φορολογία, την πραγματοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω ενός βελτιωμένου διεθνούς δικαίου, την αποτελεσματικότερη διοίκηση των κοινωνικών παροχών, καθώς και τη δικαιότερη και καλύτερη πρόσβαση σε αυτές από τους πολίτες όλων των χωρών που ανήκουν στον ΟΟΣΑ.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Παπαδοπούλου, Δ. (2002). Κοινωνικός αποκλεισμός. Για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε. Εκδόσεις: Αρμός, Αθήνα.
- Πετμετζίδου, Μ. και Παπαθεοδώρου, Χ. (2004). Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός. Εκδόσεις: ΕΞΑΝΤΑΣ, Αθήνα.
- Τσιάκαλος, Γ. (1999). Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ευρώπη. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Τσιάκαλος, Γ. (1998). Κοινωνικός αποκλεισμός. Ορισμοί, πλαίσιο, σημασία. Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Atkinson, A. (2002). Is Rising Income Inequality Inevitable? World Poverty: New Policies to Defeat an Old Enemy. Bristol: Policy Press.
- Dorling, D. & Simpson, I., (1998). Statistics in Society. London: Arnold.
- Duffy, K. (1995). Social Exhibition and Human Dignity in Europe. Strasburg: Council of Europe.
- Gilder, G. (1999). Wealth and Poverty. George Wilder.
- Gordon, D. (2002). The International Measurement of Poverty and Anti-Poverty Policies. Bristol: Policy Press.
- Howarth, C., Kenway, P., Palmer, G., & Street, C. (1998). Monitoring Poverty and Social Exclusion: Labour's Inheritance. York: New Policy Institute/Joseph Rowntree Foundation.
- Paugam, S. (1996). L 'Exclusion. L 'etat des saviors. Paris: La De couverte.
- Sachs, J. (2005). The end of poverty. Penguin Books.
- Townsend, P. (2002). Poverty, Social Exclusion and Social Polarization: The Need to Construct an International Welfare State. Bristol: Policy Press.
- Walker, A. & Walker, C. (1997). Britain Divided: The Growth of Social Exclusion in the 198s and 1990s. London: Child Poverty Action Group.

Πηγές από μελέτες

- Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, (2008). Φτώχεια, εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ιανουάριος, Αθήνα.
- International Labor Organization, (2010). Second World Employment Report, Geneva: International Labor Organization.
- OECD, (2008). Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries.
- OECD, (2009). Comparative Child Well – being across the OECD, Chapter 2.
- Social Exclusion Unit, (1997). Social Exclusion Unit: Purpose, Work Priorities and Working Methods, London: The Stationary Office.
- United Nations, (1995). The Copenhagen Declaration and Program of Action: World Summit for Social Development 6-12 March 1995, New York: United Nations Department of Publications.